

Çatışmaların Çözümünde Sivil Toplumun Arabuluculuğu

Çatışmaların Çözümünde Sivil Toplumun Arabuluculuğu

Democratic
Progress
Institute

Kasım 2012

Demokratik Gelişim Enstitüsü
11 Guilford Street
Londra WC1N 1DH
Birleşik Krallık
tarafından yayınlanmıştır.

www.democraticprogress.org
info@democraticprogress.org
+44 (0)203 206 9939

İlk baskı 2012

ISBN: 978-1-905592-64-7

© DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2012

DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü İngiltere ve Galler’de kayıtlı bir vakıftır. Vakıf Kayıt No. 1037236. Kayıtlı Şirket No. 2922108.

Bu yayının telif hakları saklıdır, ancak, eğitim amacıyla telif ödenmeksizin ya da önceden izin alınmaksızın herhangi bir yöntemle çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Bu durumun dışındaki her tür kopyalama için yayıncılardan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

İçindekiler

Önsöz	7
Giriş	9
Sivil Toplum Nedir?	11
Sivil Toplumun Temel Fonksiyonları Nelerdir?	15
Çatışmaların Çözümünde Arabuluculuk	16
Arabulucuların Çatışmanın Taraflarınca Kabul Edilmesi	20
Tarafsızlık Sorunu	20
Liderliğin Önemi	23
Arabulucunun Kabiliyetleri	24
Arabuluculuk için Zaman	26
Arabulucunun Kaynakları	29
Dolaylı Baskı	32
Arabulucuğa Teşvik	34
Sivil Toplum Arabulucularının Kategorileri	36
STK Arabuluculuk Faaliyetleri	36
a) Yerel STK'lar	36
b) Uluslararası STK'lar	38
Bir Buçuk Etüd Arabuluculuğu (Track 1 ½)	38
İnanca Dayalı Arabuluculuk	39
Arabuluculukta Kadınlar	41
Vaka Analizi 1: Kuzey İrlanda	44
Kuzey İrlanda Sivil Toplumunun Doğası	46

Gizli Müzakerelerde Sivil toplumun Rolü	48
Brendan Duddy'nin Rolü	50
Peder Alec Reid'in Rolü	53
Çatışmanın Çözümünde İnanç Gruplarının Rolü	55
1974 Feakle Konuşmaları	55
Fitzroy-Clonard Dostluk Grubu	59
Uzlaşma için Corrymeela Merkezi	61
Uluslararası Arabuluculuk : George Mitchell'in Rolü	62
Kuzey İrlanda Sivil Forumu	64
Vaka Analizi 2: Darfur'da Sivil Toplumun Arabuluculuğu	65
Darfur için Süre Bitimine Dayalı Diplomasi	67
Darfur – Darfur Diyalog ve Danışmanlığı (DDDC)	69
Heidelberg Darfur Diyalogu	71
Concordis International	74
Darfur Yardım ve Dökümantasyon Merkezi	79
Sonuç	80
Kaynakça	83
Ek: DPI Yönetim Kurulu ve Uzmanlar Konseyi Üyeleri	95

Önsöz

Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI), farklı tarafları biraraya getirip, aykırı bilgilerin, fikirlerin, kaygıların ve önerilerin harmanlanarak paylaşıldığı bir atmosfer oluşturmayı amaçlamaktadır. Enstitünün yürüttüğü çalışmalar, toplumsal yahut siyasal sorunlar bağlamında hem merkezi hem de yerel düzeyi dikkate alan; demokratik bir çözüme odaklanan, kilit özellikteki anlaşmazlıklarda konsensüs (ortak nokta) sağlamaya imkan verecek çoğulcu bir siyasal zeminin geliştirilmesini destekler niteliktedir.

Çalışmalarımız kapsamında, güçlü bir kamusal tartışmanın gelişmesi için, uzmanlık bilgilerinin paylaşılmasını sağlamanın yanısıra, pratik çalışma çerçeveleri de sunmaktayız. Aynı zamanda, uluslararası anlamda barış ve demokrasinin gelişimini teşvik etme konusu üzerinde yoğunlaşmaktayız. Bu çerçevede DPI, barış ve demokrasinin ilerletilmesi adına yapısal ve toplumsal diyalogun oluşumuna katkı sunmakta, öte yandan barış ile demokrasinin sağlam zeminde inşası için, mevcut tartışmaları genişletip, yeni tartışma alanları da açmaktadır.

DPI bu amaçla, farklı tarafların biraraya gelip, bilgilerini, kaygılarını ve önerilerini samimi bir ortamda ortaya koyarak, demokrasinin inşasını ve farklı zeminlerde güçlendirilmesini teşvik etmektedir. DPI'nın bu sürece dair amacı, ortak önceliklerin tespiti ve bunu takiben, yaratıcı yaklaşımların sergilenmesi yoluyla, demokratik çözümün sağlanmasında etki ve katkıda bulunmaktır. DPI aynı

zamanda, projeler aracılığıyla akademisyenler, sivil toplum örgütleri ve karar alma mekanizmalarındaki kesimler arasında işbirliğini güçlendirip, bu yöndeki çabaları desteklemeyi amaçlamaktadır.

Benzer sorunların yaşandığı ülke örneklerini incelemeye dayalı olarak, gerçekleştirilen Karşılaştırmalı Çalışma Gezileri, bu örneklerdeki hataların tekrar edilip sürdürülmesini önlemek için etkili bir araç olarak görülmektedir. Barış ve demokrasinin inşasında, karşılaştırmalı analiz modelini, Enstitümüzün amaçlarının gerçekleşmesinde merkezi bir çalışma olarak görmekteyiz.

Sivil toplum, çatışma çözümü sürecinin bütün aşamalarında önemli bir rol oynayabilir. Her ne kadar hükümetler tarafından sürdürülen barış süreçlerinde kendilerine yeteri kadar olanak tanınmıyor olsa da, arabuluculuğu çatışma çözüm sürecinde sivil toplumun alabileceği roller arasındadır.. Bu çalışma, çatışmaların çözümü noktasında resmi süreçler boyunca ve Kuzey İrlanda ve Darfur örneklerinde görüldüğü gibi geleneksel anlamda bağımsız bir kesim olarak sivil toplumun arabulucu rolü oynamaya ne kadar uygun olup olmadığını incelemektedir.

Bu raporun hazırlanmasındaki katkılarından dolayı Rebecca McCartney'ye teşekkür borçlu olduğumuzu belirtmek istiyoruz.

Kerim Yıldız

Direktör

DPI

Kasım 2012

Giriş

Çatışmaların çözümü çerçevesinde yürütülen barış süreçlerine, sivil toplumunun kilit bir kesim olarak dahil edilmesinin önemi her geçen gün artmaktadır. Bu süreçlerde, çatışmaya taraf olan kesimler ortaya çıkacak olan anlaşmada hak iddia ederler. Ancak her çatışmanın özgün, her toplumun sivil toplum yapısının da kendine has olduğunu akılda tutmak gerekir. Bu sebeple sivil toplumun barış sürecine nasıl dahil edilebileceğine örnek olarak gösterilecek tek bir modelden bahsetmek mümkün değildir.

Sivil toplumun barış süreçlerine katılımına dair çalışmalarda bir artış yaşandığı görülmekle birlikte, çatışmanın tarafı olan ancak birbirini ile doğrudan müzakere edemeyen veya etmek istiyemeyen kesimler arasında sivil toplumun nasıl bir arabuluculuk rolü oynayabileceğine dair çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu çalışma da çatışma döneminde sivil toplum arabuluculuğunun önemini, nasıl bir bütünleyici rol oynayabileceğini ve sivil toplumun belli zamanlarda hükümetlerin yaptığı geleneksel arabuluculuk çalışmalarından daha etkili olabileceği incelenmektedir. Bu rol, henüz barışı korumanın kesin bir kuralı haline gelmemiş ise de, hükümetlerin uygun koşulları sağlaması durumunda gelecekte daha fazla öne çıkan bir alternatif haline gelebilir. Sivil topluma daha fazla arabuluculuk imkanı sağlandığı zaman ortaya daha olumlu ve övgüye değer sonuçların çıkabileceği geçmişteki bazı örneklerle kanıtlanmıştır. Ancak başarıya ulaşmayan çabaların da hatırlanması ve sivil toplumun yürüttüğü arabuluculukların

itibarının zedelenmemesi için gerekli önlemlerin alınması gerekir.

Bazı yorumcular sivil toplumu ‘çatışmaların çözümü üzerinde derin etkileri olabilecek temel arabulucu kurumlar’ olarak ifade etmektedirler¹. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Başkanı Al-Nasser, yakın dönemde yaptığı bir konuşmada ‘çatışmaların çözümünde makul sonuçlara ulaşabilmek için resmi arabuluculuk çabalarıyla ilişkili olmak kaydıyla geleneksel ve yerli arabuluculuk mekanizmalarının sürece etkili dahil edilmesi için daha fazla çaba sarfedilmesi gerektiğinden² bahsetmiştir.

Sivil toplumun oynayabileceği rolü keşfetmek için, arabulucuların karakterleri ve mezyetlerine bakmak, sivil toplum arabulucuları ile hükümetler adına arabuluculuk yapanları birarada değerlendirip; her iki grubu da avantajları ve dezavantajları bakımından incelemek gerekir. Farklı sivil toplum kesimlerinden arabulucuların dikkate alınması, hükümet dışı kuruluşların, inanç gruplarının ve kadınların dikkate alınması anlamına gelecektir. Bu çalışmada sivil toplumun arabuluculuğuna dair değerlendirme sırasında Kuzey İrlanda ve Darfur örnekleri incelenerek bu örneklerde sivil toplum inisiyatifinin nasıl geliştiğine, süreci geliştiren fırsatların neler olduğuna bakılacaktır.

1 Robert C. Post and Nancy L. Rosenblum (2002), ‘Introduction’, in Nancy L. Rosenblum and Robert C. Post (eds.), *Civil Society and Government* (Princeton, NJ: Princeton University Press), s.1-25 (s.3)

2 United Nations, ‘Mediation Plays a Vital Role in Preventing Conflict, Settling Disputes’, 23 May 2012, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42067&Cr=mediation&Cr1#.UE2wgbJIRbw>,

En son erişim tarihi:10 Eylül 2012

Sivil Toplum Nedir?

Ulusların birbirinden farklı olan sosyal yapıları sebebiyle ortada genel bir standart mevcut olmadığı için ‘sivil toplum’ terimini tanımlamak oldukça zordur. Uzmanlar ısrarla sivil toplumun ‘tek ve sonsuz’³ bir biçiminin olmadığını ifade etmekte, sivil toplum üzerine ‘ortada buluşulan’⁴ bir tanım olmadığını belirtmektedirler. Bununla beraber sivil toplumun ‘üçüncü sektör’ olduğu, toplumun sivil toplumu güçten ve çıkardan ayrı ve hükümet ve iş çevrelerine mesafeli bir kesim olarak gördüğü genel kabul görmektedir⁵.

Sivil toplum ‘Ortak çıkarları geliştirmek için insanların birbiriyle gönüllülük temelinde biraraya geldiği’⁶ bir ‘alan’ olarak tarif edilmiştir. Sivil toplum kapsamında tanımlanabilecek çok sayıda kurumsal yapı mevcut olmasına rağmen kabaca aşağıdaki şekilde bir gruplama yapmak mümkündür:

- Bir konu veya ilgili alanına dayalı gruplar, örneğin hükümet dışı kuruluşlar ve vakıflar
- Meslek Odaları, Ticaret Kurumları, Akademik Dernekler

3 John Keane (1988), *Democracy and Civil Society: On the Predicaments of European Socialism, the Prospects for Democracy, and the Problem of Controlling Social and Political Power* (London: Verso)

4 Frank J. Schwartz (2003) ‘What Is Civil Society?’ in Frank J. Schwartz and Susan J Pharr (eds.), *The State of Civil Society in Japan* (Cambridge: Cambridge University Press), s.23-41 (s.23)

5 Civil Society International (2003), ‘What is Civil Society?’, <http://www.civilsoc.org/whatisCS.htm>, accessed 28 August 2012; Richard Halloway (2001), *Towards Self-reliance: A Handbook for Resource Mobilisation for Civil Society Organisations in the South* (London: Earthscan Publications Ltd.)

6 H. K. Anheier (2004), *Civil Society: Measurement, Evaluation and Policy* (London: Earthscan Publications Ltd.), s.1

- Kültür, Dil ve Tarih bağı ile bir arada bulunan etnik gruplar
- Din ve İnanç grupları
- Toplumsal Cinsiyet kesimleri

Bu gruplar genelde Sivil Toplum Kuruluşları (STK) olarak kabul edilmektedir. Ancak sivil toplum sadece bu kurumlardan ibaret değildir; daha esnek şekilde veya etnik çizgide örgütlenmiş olan ve esnek olmayan grupları da içerir. Bir STK'nın meşruiyeti o ülkenin hukuki yapısına ve kurumun resmi olarak kayıtlı olmasının icap edip etmemesine de bağlıdır. Toplumun bu grupları siyasal katılımın bir parçası olarak görmesi ile birlikte bu gruplar büyük bir etkiye de sahip olabilirler. Ancak her bir toplumun kendine özgü bir işlevselliği vardır. Bu sebeple herhangi bir grubun, bir siyasal faaliyete ne kadar etki yapabileceğini veya meşruiyetinin ölçüsünü o toplumun kendisinin tayin edeceğini de zihinde tutmak gerekir.

Sivil toplumun farklı şekildeki oluşumlarından da farkedileceği üzere, bazı toplumlarda, özellikle otoriter bir yapının mevcut olduğu toplumlarda, hükümetlerin STK'lar ile yakın bir ilişki içinde olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin Çin'de hem toplumsal hem de ekonomik değişimi ile başedebilmek için devlet tarafından 'yüzbinlerce sosyal kurum ve yarı idari yapı' oluşturulmuştur⁷. Bazı uzmanlar bu tablonun sonucunda sivil toplumun giderek büyüyüp adeta bağımsız bir devlet haline

7 B. Michael Folic (1997), 'State-led civil society', in Timothy Brooke and B. Michael Folic (eds.), *Civil Society in China* (Armonk, NY: East Gate Books), s.46-67 (s.48)

geleceğinin tahmininde bulunurken⁸, sivil toplumun her zaman özerk bir kesim olan ‘üçüncü sektör’ ile eşanlımlı olmadığını da akılda tutmak gerekir.

Küreselleşmenin ve birbirine bağıllık sisteminin devlet ve toplum üzerinde her geçen gün nüfuz alanını daha fazla arttırdığı dikkate alındığında, sivil toplumun küresel yönü daha fazla belirginleşmektedir. Bunun bir devamı olarak ‘küresel sivil toplum’ kavramı da genel lügatımızdaki yerini almıştır⁹. Örneğin, 1968 yılından bu yana çeşitli ilgi alanlarından insanlar, evrensel özellikte sosyal hareketler oluşturarak barış, insan hakları, kadın hakları, çevre gibi alanlar başta olmak üzere çeşitli alanlar üzerine kampanya ve protestolar yürütmüşlerdir¹⁰. Bunun yanı sıra Din ve İnanç grupları da evrensel karakterleri sebebiyle küreselleşmiş sivil toplum grupları olarak kabul edilmektedirler. Çünkü yeryüzünde aynı din ya da inanç grubundan olan insanların sayısı uluslararası özellikteki hükümet dışı kuruluşlara (INGO) olan üyelik sayısından daha fazladır.

Uluslararası özellikteki hükümet dışı kuruluşlar (INGO), ulusal sivil toplumun kendisini ve sivil toplum kuruluşları ağlarını destekleyerek, hem siyasal katılımı hem de en genel anlamda siyasal süreçleri geliştirerek etkisi giderek artan bir role sahip olmaktadır. 1863 yılında kurulan Uluslararası

8 B. Michael Folic (1997), ‘State-led civil society’, in Timothy Brooke and B. Michael Folic (eds.), *Civil Society in China* (Armonk, NY: East Gate Books), s.46-67 (s.48)

9 John Keane (2003), *Global Civil Society?* (Cambridge: Cambridge University Press), s.4-5

10 Mary Kaldor (2003), ‘The idea of global civil society’, *International Affairs*, Vol.79, No.3, s.583-593 (s.588)

Kızıl Haç Komitesi (International Committee of Red Cross) ile 1823 yılında kurulan Kölelik Karşısı Toplum (Anti-Salivary Society) gibi kurumlara ve onların yüzyıllar boyunca oynadıkları uluslararası rollere bakıldığında zaman, uluslararası özellikteki hükümet dışı kuruluşların (INGO) varlığının aslında yeni olmadığı anlaşılabilir. Artan küreselleşmeyle birlikte fon kaynakları ile birlikte özellikle 1990'lı yıllardan itibaren kayıtlı uluslararası özellikteki hükümet dışı kuruluşların (INGO) sayısının ciddi bir oranda arttığı gözlemlenmektedir¹¹. 2001 yılında yapılan bir araştırmaya göre dünya genelinde bir yıl içinde yaklaşık 5.000 dünya kongresi yapılmakta ve yaklaşık 50.000 hükümet dışı ve kâr amacı gütmeyen kurum küresel boyutta çalışma yürütmektedir¹². Uluslararası Af Örgütü ve Oxfam gibi kurumlar, uluslararası özellikteki hükümet dışı kuruluşlar (INGO) arasında sayılabilecek diğer önemli iki kurum iken, pek çok kurumun çalışma alanları sadece belli bölgeler ve sorunlar ile sınırlanmıştır.

Genel anlamda 'sivil toplum' terminolojisi üzerine siyaset söyleminde olumlu bir yaklaşım gözlemlenmekte, STK'lar ile yüksek ahlak standartları arasında bir ortaklık ve anlam bağlantısı kurulmaktadır¹³. Öte yandan uzmanlar, Ku Klux Klan gibi aşırı sağcı, terörizm ve diğer yasadışı yöntemleri kullanan bir örgüt

11 Mary Kaldor (2003), 'The idea of global civil society', *International Affairs*, Vol.79, No.3, s.583-593 (s.589)

12 John Keane (2003), *Global Civil Society?* (Cambridge: Cambridge University Press), s.4-5

13 Robert C. Post and Nancy L. Rosenblum (2002), 'Introduction', in Nancy L. Rosenblum and Robert C. Post (eds.), *Civil Society and Government* (Princeton, NJ: Princeton University Press), s.1-25 (s.23)

ile bunun tam tersi şekilde uluslararası anlamda eşitlik, adalet ve hukukun üstünlüğü çerçevesinde hareket eden Kadın Seçmenler Liginin (League of Women Voters) aynı grup içinde gösterilmesi konusunda anlaşamamaktadırlar. Birleşmiş Milletlerin Halkla İlişkiler birimine bağlı yaklaşık 1300 STK vardır. Bu birimin üye derneklere ilişkin belli bir kriteri vardır, o da : ‘Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin prensiplerine saygı duymak ve desteklemek, ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyede saygı duyulan bir STK olmak ve kâr amacı gütmemektir¹⁴. Aynı şekilde Birleşmiş Milletlere bağlı olmayan bir çok STK da demokrasi, eşit haklar ve hukukun üstünlüğü ilkelerine bağlıdırlar.

Sivil Toplumun Temel Fonksiyonları Nelerdir?

Sivil toplum, bir devletin sınırları içinde yerine getirilmesi gerekli bir dizi fonksiyonu yerine getirir. Sivil toplum, hükümetin işleyişine bir alternatif olmadığı gibi demokrasiyi de garanti edemez. Ancak sivil toplum ‘demokrasi için gereklidir ve demokrasinin önemli fonksiyonlarını yerine getirmek için hizmet edebilir’¹⁵. Sivil toplumun temel fonksiyonları şunlardır:

- Özellikle çatışma ve siyasal kargaşa dönemlerinde, devletin gücü üzerinde kontrol oluşturma işlevi görerek, hükümeti

14 Department of Public Information Non-Governmental Organisation, ‘Membership’, <http://outreach.un.org/ngorelations/membership/>, En son erişim tarihi : 21 Ağustos 2012

15 Robert C. Post and Nancy L. Rosenblum (2002), ‘Introduction’, in Nancy L. Rosenblum and Robert C. Post (eds.), *Civil Society and Government* (Princeton, NJ: Princeton University Press), s.1-25 (s.23)

gerçekleştirdiği eylem ve faaliyetlerden dolayı hesap verecek konumda tutar.

- Şeffaf idareciliği teşvik eder.
- Savunma üstlenir.
- Kamusal katılımı sağlar. Örneğin barış süreçlerinde müzakere ya da konsültasyona (istişareye?) katılım gibi.
- Çatışmanın farklı aktörleri arasında arabuluculuk yapar.

Sivil toplum, farklılıklar arasında köprü vazifesi görmesi sebebiyle 'arabulucu kurum' olarak tanımlanmaktadır. Bu rapor da işte bu önemli noktaya yoğunlaşmaktadır.

Çatışmaların Çözümünde Arabuluculuk

Arabuluculuk, çatışmaların çözümü sürecinde uygulanabilecek önemli bir araçtır. Özellikle de tarafların birbiriyle doğrudan müzakere edemediği, bunu arzu etmediği veya taviz vermediği zamanlar için önemli bir araçtır¹⁶. Ayrıca taraflar arasında, karşı tarafın niyetleri konusunda güvensizliğin olduğu, yine taraflar arasındaki kültürel farklılıkların ayrı bir engel oluşturduğu bir durumda veya taraflardan birinin bir diğer tarafı tanımadığı durumlarda da arabuluculuğa ihtiyaç vardır¹⁷. 2012 yılının

16 G. R. Berridge (2010), *Diplomacy: Theory and Practice* (Basingstoke: Palgrave MacMillan)

17 G. R. Berridge (2010), *Diplomacy: Theory and Practice* (Basingstoke: Palgrave MacMillan)

Mayıs ayında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun bütün gün süren bir toplantısından sonra yapılan açıklamada, ‘çatışmaların önlenmesinde arabuluculuğun hayati bir rol oynadığı’ ve bu alana daha fazla yoğunlaşmanın gerektiği’ ifade edilmiştir¹⁸. Siyasi anlamı olan başka pek çok kavram gibi, arabuluculuğun tanımı da tartışmaya açıktır. Arabuluculuğun temel nitelikleri aşağıdaki gibidir:

- Çatışmanın barışçıl yollardan kontrol edilmesi
- Çatışmanın tarafları arasında, birey, grup ya da kurum olarak dışarıdan müdahalede bulunma
- Zorlayıcı olmayan, şiddete dayanmayan, bağlayıcı olmayan müdahale şekli
- Çözme, etki yaratma ve ıslah yolları ile herhangi bir şekilde değişiklik yaratma amacı
- Çatışma idaresinin gönüllülüğe dayalı bir halidir çünkü çatışmanın taraflarına sürecin kontrolünü ekinde tutma ve arabuluculuk ile ortaya çıkabilecek sonuçları reddetme özgürlüğü vermektedir.
- Bir defaya mahsus bir süreçtir¹⁹

18 United Nations, ‘Mediation Plays a Vital Role in Preventing Conflict, Settling Disputes’, 23 May 2012, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42067&Cr=mediation&Cr1#.UE2wgbJIRbw>,

En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

19 Jacob Berchovich and Richard Jackson (1997), *International conflict Management, 1945-1995: A Chronological Encyclopaedia of Conflicts and their management* (Washington DC: Congressional Quarterly), s.127

Arabuluculuk ve kolaylaştırıcılık, sorunların şiddete dayalı, güç kullanımı veya karşılıklı zorlamaya dayanan yöntemler ile değil, diyalog ve siyasal yollardan çözülmesi için platform oluşturmaya dayanır. Taraflar arasındaki güvensizliğin ve düşmanlığın azaltılmasına katkı sunarken, onları adalet, içtenlik ve sürdürülebilirlik konusundaki bazı temel prensipleri kabul etmeye teşvik eder. Arabuluculuk sayesinde taraflar kendi konumlarını yeniden gözden geçirmeye yönelirler. Bu sayede daha makul ve esnek bir konuma gelir, daha önceden dikkate almadıkları bazı seçenek ve çözümleri keşfetmeye başlarlar. Arabulucu, bir çatışmayı barışçıl bir sonuca yönlendirmek için sürece dahil olan partilere odaklanarak, ortak bir zemin ve karşılıklı çıkarları bulmaya çalışır²⁰.

Hükümetlerin devreye soktuğu veya desteklediği arabulucuların, çatışmanın taraf ya da taraflarına ilişkin perspektifleri sebebiyle bir çatışma sürecinin çözümü için her zaman uygun olmayabileceğini de akılda tutmak gerekir. Bu sebeple hükümetlerin öncülüğünde sürdürülen barış süreçlerinde sivil toplumun da sürecin içinde ya da paralelinde yer alması uygun olabilir. Toplumların iç içeliği ve toplumsal dinamikler açısından bakıldığında, uzun süredir devam eden ve sürüncemede kalmış olan iç çatışmalarda, sivil toplumun arabuluculuk yapması daha uygun olabilir²¹. Devletlere dayalı uluslararası sistemin

20 Hizkias Assefa (2004), 'The Challenges of Influencing Policy in Conflict Situations', in Mari Fitzduff and Cheyanne Church (eds.), *NGOs at the Table: Strategies for Influencing Policies in Areas of Conflict* (Oxford: Oxford University Press), s.45-56 (s.51)

21 Celia McKeon (2005), 'Civil Society: Participating in Peace Processes', http://www.c-r.org/sites/c-r.org/files/CivilSociety_ParticipatinginPeaceProcesses_2005

kullanacağı araçların, silahlı şiddetin yaşandığı yerel çatışmalar için görece etkisiz kaldığı; buna karşılık ‘toplumsal kesimlere rahat erişilmesi, çatışmadan direk olarak etkilenmesi nedeniyle çatışmanın kendisine dair daha anlaşılır fikre sahip olması ve daha büyük bir esneklik içinde hareket edebilmesi’²² gibi sebeplere bağlı olarak sivil toplum aktörlerinin daha etkili olacağını bilmek gerekir. Ayrıca yerel düzlemde birbirine karşı bir kutuplaşma içine girmiş olan ve birbirleriyle müzakere etmeyi arzu etmeyen tarafların, hükümetin öncülüğünde dışarıdan gelen arabulucular yerine, daha tarafsız bir hizmette bulunmaları için yerel STK ve sivil toplum önderlerine arabuluculuk izni vermesi daha olası bir durumdur²³.

Arabuluculuk konusunda dikkate alınması gereken temel nokta, çatışmanın taraflarının her birinin karşı taraf ile konuşmaya ve arabulucuları kabul etmeye hazır olmasıdır. Çatışmanın tarafları bu konuda bir karar verirken, arabulucu hakkında sahip oldukları görüşlere başvururlar. Bu noktada nelerin dikkate alınması gerektiği aşağıda belirtilmiş, devletlerin yürüttüğü arabuluculuk ile sivil toplumun yürüttüğü arabuluculuk karşılıklı tartılarak, avantajlar ve dezavantajlar ifade edilmiştir.

ENG.pdf .En Son erişim tarihi: 20 Ağustos 2012

22 Celia McKeon (2005), ‘Civil Society: Participating in Peace Processes’, http://www.c-r.org/sites/c-r.org/files/CivilSociety_ParticipatinginPeaceProcesses_2005

ENG.pdf .En Son erişim tarihi: 20 Ağustos 2012

23 Henry F. Carey (2003), ‘Conclusion: NGO Dilemmas in Peace Processes’, *International Peacekeeping*, Vol.10, No.1, s.172-179

Arabulucuların Çatışmanın Taraflarınca Kabul Edilmesi

Başarılı bir arabuluculuk yapabilmek için arabulucunun bütün taraflarca kabul edilmesi temel bir şarttır. Silahlı grupların, kendilerinden daha fazla olanak ve pazarlık yeteneğine sahip hükümetlerin, bu avantajların yardımıyla sürece kendi ağırlığını koyacağından çekinerek görüşmelerden çekindiği bir dönemde, sivil toplum kesimleri içinden arabulucuların çıkacağı bir merkez haline gelebilir. Hükümet karşıtı silahlı tarafın, iki ya da üç arabulucunun devletlerden gelen temsilcilerden oluştuğu bir tablo karşısında duyabileceği bunalmışlığın, sivil toplumdan arabulucuların bu resmi ya da bağımsız barış sürecine dahil edilmesi sonrasında eskisi kadar kuşatılmış hissetmemesi de bir olasılıktır. Bu his, devlet destekli arabulucunun baskı uygulayan bir kesim haline gelmesi veya hükümet tarafı ile olan ilişkisini kullanması gibi sorunlardan da kaynaklanabilir. Bunun yanısıra dikkat edilmesi gereken çok sayıda nokta vardır ve bunların bir kısmı aşağıda tartışılmaktadır.

Tarafsızlık Sorunu

Arabuluculuk konusunda yapılan tartışmaların ana konularından biri de, ‘arabulucuların mutlak surette tarafsız olması mı gerekir yoksa kendi gündemlerine göre hareket etmeleri kabul edilebilir midir?’ sorusu üzerinedir. Daha önce de ifade edildiği üzere bütün çatışma süreçleri birbirinden farklı olduğu için, bu yaklaşımlardan

herhangi biri, farklı çatışmalar için duruma uygun olarak kabul edilebilir. Arabulucular genel olarak iki kategoriye ayrılabilir: ‘tarafsız veya yansız arabulucular’ ve ‘prensipli arabulucular’²⁴. İlk kategori ile STK’lar, yardım vakıfları ve diğer sivil toplum grupları kastedilirken, ikinci kategori ile hükümetler ile Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi hükümetlerarası kurumlar kastedilmektedir²⁵. Ancak bu gruplama net olarak tanımlanmış değildir. O sebeple birey, grup, ve devletler bu her iki kategoriye denk düşebilirler.

Genel olarak, arabulucunun ‘tarafsız veya yansız’ olmasının her iki tarafa da güven, inandırıcılık ve saygı uyandırması bakımından ve arabuluculuk çabalarını başarıya ulaştırmak açısından faydalı olduğuna inanılmaktadır²⁶. Daha da önemlisi arabulucuların her iki taraf arasındaki mesajlaşmaları tahrif etmeden karşılıklı iletmişinden emin olunması, böylece kendisine duyulan güveni koruması gerekir²⁷. Ancak ideal olarak görülen bu durumun, yani arabulucunun tarafsızlığının veya yansızlığının, bir çatışmanın etkin idaresi sırasında çok kolayca hasar görebileceğinin de altını çizmek gerekir²⁸. Genel olarak ifade etmek gerekirse, bu

24 James Larry Taulbee and Marion V. Creekmore Jr. (2003), ‘NGO Mediation: The Carter Centre,’ *International Peacekeeping*, Vol.10, No.1, s.156-171 (s.157-58)

25 James Larry Taulbee and Marion V. Creekmore Jr. (2003), ‘NGO Mediation: The Carter Centre,’ *International Peacekeeping*, Vol.10, No.1, s.156-171 (s.157-58)

26 Michelle Maiese (2005), ‘Neutrality’, <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/neutrality>,

En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

27 G. R. Berridge (2010), *Diplomacy: Theory and Practice* (Basingstoke: Palgrave MacMillan)

28 Robert Benjamin, ‘The Risks of Neutrality – Reconsidering the Term and Concept’, <http://www.mediate.com/articles/benjamin.cfm>, en son erişim tarihi: 06 Eylül 2012

konuda en ideal olan seviye yakalanamasa bile, arabuluculuk sırasında süreç boyunca bir tarafa açıktan daha fazla iltimas gösterilmemesi, konuya yaklaşılrken devamlı bir tarafsızlığın sergilenmesi gerekir.

Arabulucunun tarafsızlığının veya yansızlığının kafalarda soru işareti yaratması görüşmeler için etkili bir zemin yaratmak bakımından zaman alabilir çünkü öncelikle bu sorunun aşılması gerekir²⁹. Bu sebeple arabulucunun hali hazırda bölgede ya da ülkede yerleşik olması, buna ek olarak üzerinde uğraş verilen konuya ve taraflara ilişkin olarak takındığı pozisyonu önceden ifade etmiş olması bir avantaj olabilir³⁰. Aksi takdirde çözüm süreci bu nedenle yavaşlayabilir.

Taraflardan biri ile yakın ilişkisi olan üçüncü tarafın arabulucunun söz konusu olduğu durumlarda, bu tablo üçüncü tarafı daha çekici bir arabulucu yapabilir. Bu bağlamda özellikle sivil toplum aktörleri, çatışmanın tarafı olan hükümet karşıtı grubun hükümete duyduğu güvensizlik sebebiyle daha kabuledilebilir arabulucular olarak ortaya çıkarlar. Böyle bir tablo karşısında, arabulucunun o zamana kadar taraflardan biriyle kurduğu geleneksel ilişkiden belli bir oranda uzaklaşması gerekir. Arabulucu, bu sayede bir yandan yakın ilişkiler içinde

29 Organisation for Security and Cooperation in Europe (2011), 'Perspectives of the UN and Regional Organisation on Preventative and Quiet Diplomacy, Dialogue, Facilitation and Mediation', <http://www.osce.org/cpc/76015>, En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

30 Organisation for Security and Cooperation in Europe (2011), 'Perspectives of the UN and Regional Organisation on Preventative and Quiet Diplomacy, Dialogue, Facilitation and Mediation', <http://www.osce.org/cpc/76015>, En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

olduğu kesimin süreçten uzaklaşmasına dair korkuları azaltırken, öte yandan diğer taraf ile yeni bir dostluk sağlama noktasında umut yaratmış olur³¹. Bu durum daha çok arabulucunun durduğu nokta ile her bir kesimin süreçten ne elde etmek istediğine bağlıdır. Bu taktiğe yöneltilen temel eleştiri ise arabulucunun gittikçe ‘manüpile eden’ bir kesim haline gelmesidir ki belli zamanlarda oldukça kullanışlı olan bu yaklaşımın büyük bir dikkatle uygulanması gerekir. Bir taraf ile ilişkili arabulucunun kabul görebilmesi için, masada tartışılan soru karşısında tarafsız veya yansız hareket ettiğini ve geleneksel olarak yakın olduğu tarafa aktarımlarda bulunduğunu göstermesi gerekir³².

Liderliğin Önemi

Sivil Toplum Örgütleri, birbiri ile savaş veya çatışma içinde olan kesimler arasında arabuluculuk yaparken, aynı zamanda belli oranda liderlik özellikleri göstermeli, çatışan ya da savaşan tarafların, otorite sahibi bir bireyi öne çıkarmaları gerekir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Başkanı Al-Nasser, başarılı bir arabulucuk için ‘güçlü liderlik ve koordineli hareketin’ oldukça gerekli olduğunu ifade etmiştir³³. Al-Nasser ‘koordinasyon ve

31 Touval in G. R. Berridge (2010), *Diplomacy: Theory and Practice* (Basingstoke: Palgrave MacMillan), s.246

32 G. R. Berridge (2010), *Diplomacy: Theory and Practice* (Basingstoke: Palgrave MacMillan), s.246

33 United Nations, ‘Mediation Plays a Vital Role in Preventing Conflict, Settling Disputes’, 23 May 2012, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42067&Cr=mediation&Cr1#.UE2wgbJIrbw>,

En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

yeterlilik ' için 'bir öncü arabulucu ve her bir konuya hakim bir arabuluculuk ekibinin' olması gerektiğine, bu kesimlerin gerekirse başkalarının da takviye edilip desteklenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır³⁴.

Arabulucular genelde lider konumunda olan, arabuluculuk ile prestijleri arasında bağ kurulan isimlerdir. Başarılı ya da başarısız arabuluculuk çalışmalarına pek çok faktör etki yaparken, arabulucu sonuca bağlı olarak mutlaka belli bir sorumluluk alacaktır. Geniş ilişki grupları³⁵ veya toplu sivil toplum gruplarının dahil olduğu arabuluculuk durumlarında yaşanan başarısızlık sırasında bu kesimler birbirlerini rahatlıkla suçlayabilir. Buna karşılık olarak bireysel arabulucular, genelde ortaya çıkan teşvik edici durumun etkisiyle başarıyı sağlamaya çalışır. Pek çok kez yaşandığı üzere, bir devlet için başarısız arabuluculuk çabası sonrası fazla kalıcı bir hasar oluşmaz iken, benzeri bir durum bir sivil toplum örgütü lideri için ve onun yereldeki etkisine daha fazla zarar verebilir. Bu sebeple sivil toplum önderleri arabuluculuk çalışması sırasında başarıyı sağlamak için daha motive olmuş halde hareket ederler.

Arabulucunun Kabiliyetleri

Tarafların üçüncü kesim nezninde güven sağlamaları noktasında, uzun yıllara dayalı başarılı arabuluculuklar tecrübesine sahip

34 United Nations, 'Mediation Plays a Vital Role in Preventing Conflict, Settling Disputes', 23 May 2012, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42067&Cr=mediation&Cr1#.UE2wgbJIRbw>,

En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

35 İlişki grubu, çatışmanın çözümü için taraflar üzerine baskı kurmak için resmi olmayan yollardan biraraya gelen etkili devletler topluluğudur.

olmak büyük önem arzeder. Bu başarıların göstergeleri daha önceki çatışma çözümü çabalarından veya arabulucunun mesleğinden kaynaklanabilir. Devletlerin geçmişteki bu çabaları göstermek açısından daha fazla imkanları olduğundan bahsedilebilir ancak sivil toplumun da bu imkanlardan mahrum olduğu söylenemez. Devletler, arabuluculuk süreçlerine çok sayıda çalışan personel dahil etseler de bu kişiler bir devleti temsil ettikleri ve öyle de davrandıkları için, yetenekleri sivil toplumdan gelen bir arabulucunun yeteneklerine erişemeyebilir. Her iki durumda da arabulucuların belli kabiliyetlerden yoksun olmaları çatışmayı daha da kötü bir hale getirebilir. Bunun yanısıra, yeni arabulucular tarafların kendilerinin geçmişteki performansları hakkında bir hükme varmasına imkan vermeden sürece yeni ve taze bir yaklaşım getirebilirler. Ancak bu, arabulucuların sahip olduğu meşruiyete ve otoriteye bağlıdır. Özellikle sivil toplumun önde gelen kesimlerinin, kendi mesleki yaşamlarından bazı kabiliyetleri müzakere masasına taşınmaları oldukça önemlidir. Örneğin inanç gruplarından insanlar, arabuluculuk için son derece uygundur çünkü bu bir anlamda onların günlük yaşamının parçasıdır.

Arabuluculuk çabalarında dil yeteneği de oldukça önemli olabilir ve süreci rahatlatılabilir. Bu noktada yerel sivil toplum, ilgili bölgede konuşulan dile hakim olduğu için uluslararası kurumlar ve dışarıdan devletlere oranla daha avantajlıdır. Herşeyi hesaba kattığımızda, bir barış sürecinde herhangi bir çalışmayı ya da ilişkiyi çeviri yöntemi kullanarak yürütmek sağlıklı değildir çünkü iletişimi engelleyebilmektedir³⁶.

36 Laurie Nathan, "Towards a New Era in International Mediation (2010), <http://>

Empati yapma yeteneği, çözümleyici yaklaşmak, iyi siyasi kararlar vermek, problem çözme yeteneği, muazzam ilişki kurma ve kolaylaştırıcılık becerisi, güven ve otorite gibi vasıfları içeren kişisel yeteneklere sahip olmak başarılı bir arabuluculuk için oldukça önemlidir³⁷. Bireylerin bu yetenekleri sivil toplum içinde yahut dışında edinebilme imkanları vardır. O açıdan sırf diplomatlar gibi özel bir eğitimden geçmedikleri için sivil toplum kesimlerinden insanları küçümsemek gerekir.

Arabuluculuk için Zaman

Hükümetler, hükümetlerarası kurumlar ve bölgesel kurumlar aynı anda birden fazla sorun ve kriz ile ilgilenmek zorunda oldukları için, belli bir bölge, coğrafya ya da çatışma üzerine yoğunlaşmak için çok az imkâna sahiptirler. Bunun yanı sıra sivil toplum örgütleri, özelliklere STK'lar ve vakıflar gibi yapıların belli bir bölge ve çatışma üzerine yoğunlaşma olanakları ve dolayısıyla daha kapsamlı arabuluculuk çabaları sergileme imkanları vardır. Herhangi bir arabuluculuk çalışmasında, katılımın sürekliliği ve müzakerelere verilecek asgari dikkat son derece önemlidir. Bu sayede hem soruna, hem de sürece dahil olan kişilere

www2.lse.ac.uk/internationalDevelopment/research/crisisStates/download/Policy%20Directions/Towards%20a%20new%20era%20in%20international%20mediation.pdf,

En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

37 Laurie Nathan, 'Towards a New Era in International Mediation (2010)', <http://www2.lse.ac.uk/internationalDevelopment/research/crisisStates/download/Policy%20Directions/Towards%20a%20new%20era%20in%20international%20mediation.pdf>,

En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

karşı bir aşinalık kazanılır. Ayrıca kişisel güvenin sağlanması, çıkarların yeniden gözden geçirilip hesaplanması, gerçeğe aykırı beklentilerin ortaya çıkma ihtimalinin azaltılmasını sağlar³⁸. Bu aşamada sivil toplumun devletlere oranla daha avantajlı olduğunu söyleyebiliriz. Devletler belki tutarlı bir şekilde bazı politikaları uzun süreye yayarak uygulayabilirler ancak seçim dönemleri nedeniyle onların yürüttüğü arabuluculuk çalışmaları, kamuoyu gözünde sürekli bir ilişkiden ziyade dönemsel bir yaklaşım olmaya mahkum edilebilir³⁹. Yine devletler adına faaliyete katılan üst düzey arabulucuların farklı mesuliyetleri sebebiyle bütün zamanlarını tek bir sürece vermeleri zor olabilir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri eski Başkanı Jimmy Carter'in, Mısır eski Devlet Başkanı Anwar El Sadat ile İsrail eski Başbakanı Menachem Begin arasında Camp David Anlaşması'nın imzalanmasını sağlamak için bir devlet başkanı için uzun sayılabilecek bir süre olan 13 günü vardı. Ancak STK'ların böyle bir zaman sorunu olmayacağı gibi bir alana yoğunlaşmaları da mümkün olabilecektir.

Bütün arabulucuk süreçlerinin ortak bir diğer özelliği ise sınırlı tarihler üzerinden yürütülmeleridir ki bu sürecin ilerlemesi için faydalı olabilir. Ancak yine de zaman zaman kapsamlı anlaşmaların mümkün olduğunca iyi müzakere edilebilmesine imkan sağlamak için, sınırlı tarihler konusunda bir takım esneklikler sağlamaya ihtiyaç vardır. Devletler adına faaliyet

38 G. R. Berridge (2010), *Diplomacy: Theory and Practice* (Basingstoke: Palgrave MacMillan), s.247

39 G. R. Berridge (2010), *Diplomacy: Theory and Practice* (Basingstoke: Palgrave MacMillan), s.247

yürüten arabulucular, hem siyasi erbabları, hem de içten gelen genel baskı sebebiyle bu sınırlanmış tarihlere bağlı kalmaya çalışırlarken, sivil toplum arabulucuları üzerinde genelde bu tür bir baskı bulunmaz. Bu tür arabuluculuklar esneklik ve uygun takvime olanak verirler.

Bilimsel açıdan, bir arabulucunun çalışma takvimi anlaşma imzalandığında biter ancak eğer şartlar el verirse arabulucuların sonraki dönemde, yani anlaşmanın uygulanması sürecinde, imzalanmış olan anlaşmanın yanlış anlaşılıp yorumlanmasının önüne geçmek üzere arabuluculuk çalışmasına devam etmesi mümkündür. Bu yöntemin uygulanmasının özellikle geçiş dönemleri için faydası olabilir. Çünkü çatışmanın kaynaklarının ortadan kaldırılması hedeflendiği için bunun yeni gerginlikler yaratması mümkündür. 'Kaynaklara aşırı derecede ve neredeyse eşitsizliğe imkan verecek oranda erişenler, bu değişikliklere karşı çıkabileceği gibi bu kaynaklara erişimi engellenenlerin yavaş ilerleyen geçiş dönemi sebebiyle giderek sabırsızlanması da sözkonusu olabilir'⁴⁰. Bu nedenle yerel ve bölgesel sivil toplum arabulucularının, devletler ya da hükümetlerarası kurumların arabulucularına oranla, barış sürecini takip eden süreç içinde arabuluculuk çalışmalarını sürdürmek açısından daha iyi olanaklara sahip olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca devletlerin sorumluluklarından dolayı çatışma yaşanan bölgelerde uzun süreli kalma konusunda fazla istekli olmayacakları da

40 Shauna Mottiar and Salomé van Jaarsveld (2009), 'Mediating Peace in Africa: Securing Conflict Prevention', http://www.accord.org.za/downloads/reports/AC-CORD_Mediating_Peace_Africa.pdf,

En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

öngörülebilir. Hükümetlerarası kurumların bir kısmının, yerelde ortak çalıştıkları sivil toplum örgütleri aracılığıyla bazı ülkelerle çatışma sonrası dönem için uzun süreli ilişkide oldukları görülebilmektedir⁴¹. Devletlerden oluşan 'prinsipli arabulucular'ın çatışma sonrası dönemde ilgili bölgede üçüncü bir taraf olarak kalma konusundaki isteksizliklerinin sonucu olarak ortaya çıkacak mali yükümlülükleri ve siyasal etkileri de saymak mümkündür⁴².

Arabulucunun Kaynakları

Barış süreci için kaynak ihtiyacı önemli bir konudur. Eğer bir arabuluculuk süreci hükümetin çabalarından bağımsız olarak sürdürülürse veya resmi barış sürecinin kaynakları sınırlı ise, bu aşamada barış süreci için gerekli kaynağı yaratma konusunda arabulucunun kendisine bir sorumluluk düşebilir. Kaynaklar konusunda en önemli başvuru merkezinin devletler olduğu açıktır ancak STK'nın alanı ve büyüklüğüne bağlı olarak, STK'ların da sürecin devamı için gerekli kaynağı sağlamaları mümkün olabilir. Resmi bir arabuluculuk çabası süresince başta mekan kiralama, konaklama, seyahat masrafları, yiyecek-içecek, materyal temini, araştırma için ayrılacak ek personel masrafları, lojistik destek ve idari masraflar olmak üzere pek çok gereksinim için

41 Shauna Mottiar and Salomé van Jaarsveld (2009), 'Mediating Peace in Africa: Securing Conflict Prevention', http://www.accord.org.za/downloads/reports/AC-CORD_Mediating_Peace_Africa.pdf,

En son erişim tarihi: 06 Eylül 2012

42 James Larry Taulbee and Marion V. Creekmore Jr. (2003), 'NGO Mediation: The Carter Centre,' *International Peacekeeping*, Vol.10, No.1, s.156-171 (s.158)

yüksek oranda harcama yapılabilmektedir. Gayr-i resmi olarak yürütülen arabuluculuk sırasında da belli düzenlemeler yapmaya ihtiyaç vardır. Ancak bir toplum merkezi ya da inanç kurumunun mekanının ücretsiz olarak kullanılması gibi çözümlerle bu ihtiyaçlar giderilebilir. Bu tür bir gayr-i resmi süreçte çatışmanın her bir tarafı kendi seyahat masraflarını karşılayabilir veya zaten belli bir yerel bölgede oldukları için onları biraraya toplamak zor ve zahmetli olmayabilir.

Sivil toplumun, aralarında bireysel bağışçılar, vakıf ve hayır kurumları, ödül ve bazı aktivitelerden kaynak elde etmek gibi yollar üzerinden süreç için gerekli fonu temin etmeleri mümkündür. Örneğin inanç grupları kendi cemaat ilişkileri üzerinden kaynak toplayabilirler. Aynı şekilde hükümetlerarası kurumlardan yerel çalışmaları desteklemek için uluslararası kaynaklara erişebilirler. Sivil toplumun ayrıca doğrudan veya dolaylı olarak hükümet fonlarına başvurması sözkonusu olabilir ki bu zaten en sık kullanılan fon temin yöntemlerinden biridir. Bu tür bir ilişki her ne kadar hükümet ile sivil toplum arasındaki ayrıştırıcı çizgiyi bulanıklaştırırsa da, her şeye rağmen STK'nın özerkliğini ve tarafsızlığını koruması mümkün olabilir.

Bununla birlikte sivil toplum fon temin ederken bazı kısıtlamalar ile de karşı karşıya kalabilir. Bu kısıtlamalardan biri belirlen tarihler olabilir. Bir anlaşmanın her an bozulma ihtimali olduğu için, bir süreç sadece bağımsız kaynaklara güvenilerek anlaşma sonuçlanana kadar devam ettirilemeyebilir. Sivil toplumun ortaya koyduğu çabaların, devlet tarafından yürütülen resmi

süreçle beraber yürütüldüğü koşulların yaratılması daha faydalı olabilir çünkü bu sayede resmi süreç için ayrılan kaynakların bir kısmı kullanılabilmesi gibi, arabulucu kesimlerin birbiriyle aynı çalışma ve çabaları tekrar etmeleri de önlenmiş olacaktır.

Bu süreçte sivil toplumun en temel kaynağı barış süreci ile paylaşacağı bilgidir. Bu bilgi kapasitesinin artırılması ile arabuluculuk sürecine öncülük imkanı artacaktır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Başkanı Al Nasser, arabulucunun taraflar, durum, çatışmanın tarihi gibi konuların yanısıra kültürel ve diğer değerler ekseninde ‘derin bir bilgi ve sağlam bir anlayışa’ sahip olması gerektiğinin altını çizmiştir⁴³. Hükümetler, hükümetlerarası kurumlar ve bölgesel kuruluşlar, aynı anda devam eden çok sayıda çatışmayla ilgilendikleri için bir çatışma veya sorun üzerine sivil toplum kadar derinleşmemektedirler. Bununla birlikte sivil toplumun belli bir çatışmanın karmaşık yapısı üzerine yoğunlaşması, daha sonrası için hükümetlere ve diğer kurumlara hazır bir bilgi hazinesi sunması anlamına gelmektedir. Bu tablo sayesinde arabulucular ile arabulucunun destek personelinin, hükümet ve hükümetdışı dünyalar arasında daha rahat hareket ettiği gözlemlenmektedir⁴⁴.

43 United Nations, ‘Mediation Plays a Vital Role in Preventing Conflict, Settling Disputes’, 23 May 2012, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42067&Cr=mediation&Cr1#.UE2wgbJIRbw>,

En son erişim tarihi : 10 Eylül 2012

44 Shauna Mottiar and Salomé van Jaarsveld (2009), ‘Mediating Peace in Africa: Securing Conflict Prevention’, http://www.accord.org.za/downloads/reports/AC-CORD_Mediating_Peace_Africa.pdf,

En son erişim tarihi: 06 Eylül 2012

Dolaylı Baskı

'Dolaylı Baskı' konusu genellikle arabulucunun savaşıyor veya çatışan taraflara ne önerebileceği üzerinden tartışılmaktadır. En çok ilişkili olduğu alan ise devletler tarafından yürütülen Birinci Etüd Diplomatik (Tarck 1 Diplomacy) çabalarıdır. Hükümetler ve Birleşmiş Milletler gibi hükümetlerarası kurumlar tarafından uygulanan dolaylı baskıların anlaşmanın sağlanması noktasında çok temel bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Arabulucu tarafından masaya getirilen bazı dolaylı baskıların, sürecin başarıya ulaşmasına katkı sunan faktörler olduğunu, bazı uzmanların bunun tarafsızlık veya yansızlıktan daha önemli olduğunu düşündüğünü de⁴⁵ ifade etmek gerekir. Bu aynı zamanda sivil toplum arabulucularının uygunluğu konusunda dikkate alınması gereken bir husustur.

Sivil toplumun bir barış sürecine nasıl yardımcı olabileceğini anlamak için herhangi bir arabulucunun dolaylı baskılar uygulayabileceği farklı alanlar şunlar olarak belirlenmiştir:

- Mükâfat Yetkisi: Tarafların davranışlarını değiştirmesi halinde arabulucunun onlara önerebileceği birşeydir.
- Güç Yetkisi: Askeri seçenekler de dahil olmak üzere tehdit ve yaptırım uygulanması

45 Takeshi Odaira (2009), 'The effectiveness of Third-Party Mediation in Internal Armed Conflicts: Cases of Mindanao and Aceh', *Journal of Social Science*, No.68, s.31-52 (s.34) http://icussri.files.wordpress.com/2009/03/icu68_odaira.pdf, En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012; C. A. Crocker (2007), *Peacemaking and Mediation: Dynamics of a Changing Field* (New York: International Peace Academy), s.1-2

- Uzmanlık Yetkisi: Arabulucunun belli konularda sahip olduğu bilgiye ve tecrübeye dayanmaktadır.
- Meşru Yetki: Uluslararası hukuk altında verilmiş haklar ile meşru yaptırımlara dayanmaktadır.
- Gönderge Yetkisi: Çatışmaya taraf olan kesimlerin Arabulucu ile değerli bir ilişki kurma isteğine dayanmaktadır.
- Bilgi Yetkisi: Taraflar arasında mekik dokunması ve mesaj taşınması durumunda taşınan bilginin içeriği ile birlikte çalışan bir mekanizmadır⁴⁶.

Genel inanış, sivil toplum arabulucularının devletler adına arabuluculuk yapanlara göre daha az yetki sahibi olduğu yönünde olsa da, yukarıda bahsedilen yetkilerin pekçoğu sivil toplum arabulucuları açısından da mevcuttur. Sivil toplum arabulucuları ‘Uzmanlık Yetkisi’, ‘Meşru Yetki’ hatta özellikle inanç gruplarının dahil olduğu durumlarda ‘Gönderge Yetkisi’ kullanabilirler. Sivil toplum arabuluculuğunun farklı alanlara dayalı olarak fazlasıyla ‘sorun çözme’ yaklaşımına dayanması gerekir⁴⁷.

Dolaylı baskıların uygulanması noktasında en popüler olan formül ‘havuç ve sopa’ yaklaşımıdır ki sıklıkla zorlayıcı öneriler içeren bir yaklaşımdır. İşbirliğini teşvik eden yaklaşımlar

46 Amy L. Smith and David R. Smock (2008), ‘Managing a Mediation Process’, s.47, http://www.usip.org/files/file/managing_mediation_process.pdf, En son erişim tarihi : 10 Eylül 2012

47 Takeshi Odaira (2009), ‘The effectiveness of Third-Party Mediation in Internal Armed Conflicts: Cases of Mindanao and Aceh’, *Journal of Social Science*, No.68, s.31-52 (s.33) http://icussri.files.wordpress.com/2009/03/icu68_odaira.pdf, En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

tehditler ve baskılar sebebiyle direniş ile karşılaşabilirler⁴⁸. Devletler havuç ve sopa modelini kolaylıkla kullanırken, sivil toplumunda farklı şekillerde bu yöntemi kullanmasının önünde bir engel olmadığını söyleyebiliriz. Hatta bazı devletlerin ‘havuç ve sopa’ yaklaşımını uygulamak için elle tutulur kaynakları dahi yoktur. Örneğin, Fas devleti 1981 yılının Ocak ayında Amerika Birleşik Devletleri ile İran arasında yaşanan rehine krizi sırasında arabuluculuk yapmıştır. Fas’ın iyi niyet dışında elinde herhangi bir dolaylı baskı olanağı olmamasına rağmen, yaptığı arabuluculuk olumlu sonuçlanmıştır. Sivil toplumun bu örneğe yüksek düzeyde bir çatışmanın bir devletin elinde dolaylı baskı yapma gücü olmaksızın nasıl çözüldüğünü anlamak açısından bakması gerekir.

Arabulucuğa Teşvik

Çatışma durumlarının ihtiva ettiği zorluklar ve tehlikeler sebebiyle arabuluculuk zaman zaman çok fazla revaçta olmaz. Bu nedenle arabuluculuğa motive olmak karmaşık bir süreçtir. Bu karmaşıklık durumu özellikle çatışmanın taraflarından birinin, kendisini temsil ettiğini iddia ettiği toplumun tek temsilcisi olarak ilan ettiği ve aynı toplum adına başka aktörlerin barış isteği ile sürece katılımına karşı çıktığı durumlarda da yaşanır. Nihayetinde arabulucunun sürece dahil olmasının sebebi

48 Amy L. Smith and David R. Smock (2008), ‘Managing a Mediation Process’, p.47, http://www.usip.org/files/file/managing_mediation_process.pdf, En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

‘çatışmaya dahil olan kesimlerin kendi aralarında varamadıkları sonuca varmalarını sağlamaktır’⁴⁹.

Aşağıda tanımlanan sebepler sivil toplum arabulucularını teşvik edici olabilir:

- Yardım etme isteği ya da inanca dayalı sebeplerden hareketle, uzun süredir devam eden ve şiddeti artan çatışmaların sona ermesinde etkili olma isteği
- Temel siyasi liderlere erişim ve bir iletişim kanalının açılması
- Çatışmanın idaresine dair bir dizi fikrin pratikte uygulanması
- Kişisel fikirleri yagınlaştırmak, kişisel ve mesleki statüyü geliştirmek
- Kişisel prestiji arttırmak⁵⁰

Eğer arabulucu her iki tarafın saygı duyduğu, önceki çabalarında başarı sağlayan yetenekli bir kişi ise bu durumda arabulucu için teşvik edici sebepler çok önemli olmayabilir. Ancak eğer arabulucunun geçmişteki mirası konusunda taraflardan birisi ya da her ikisi için de soru işaretleri varsa, bu durumda meşruiyeti sağlamak için arabulucunun ortaya ciddi bir motivasyon koyması gerekir. Arabulucunun yardım etme isteği ya da inanca dayalı sebeplerden hareketle, uzun süredir devam eden ve şiddeti artan

49 Jacob Bercovitch and Kadayıfci-Orellana (2009), ‘Religion and Mediation: The Role of Faith-Based Actors in International Conflict Resolution’, *International Negotiation*, No. 14, s.175-204 (s.180)

50 G. R. Berridge (2010), *Diplomacy: Theory and Practice* (Basingstoke: Palgrave MacMillan), s.238-40; Jacob Bercovich (1997), ‘Mediation in International Conflicts: Theory, Practice and Developments’, in I. William Zartman (ed.), *Peacemaking in International Conflict: Methods and Techniques* (Washington DC: United States Institute of Peace), s.163-94 (s.173)

çatışmaların sona ermesinde etkili olma isteğine sahip olması muhtemelen onu daha fazla kabul edilebilir kılabilir. Bunlara bakılmaksızın, arabulucunun bir anlaşma sağlamak için ciddi bir isteğe sahip olması ve herhangi bir aksilik ya da başarısızlığın onun cesaretini kırmaması gerekir⁵¹. Bu isteğin yukarıda listelenen teşvik edici sebeplerden mutlak ayrı olması gerekmez.

Sivil Toplum Arabulucularının Kategorileri

STK Arabuluculuk Faaliyetleri

a) Yerel STK'lar

Yerel STK'lar sürece çatışma hakkındaki zengin bilgilerini taşıyacaklardır. Ancak yerel STK'ların arabulucu olarak çatışmadan direk etkilenen bir kesim olmaları sebebiyle belli bir sonucun çıkmasını desteklemeleri de sözkonusu olabilir ki bu arabuluculuk rolü konusunda kafa karışıklığı yaşanması potansiyelini de taşır. Yine de yerel düzeyde sürece dahil olmaları onların güvenilir aktörler olarak kabulünü arttıracak, çatışmanın bitmesi sonrası dahi anlaşma sonrası çatışmanın etkilediği bölgelerden ayrılan uluslararası STK'ların aksine bölgede kalmaya devam edeceklerdir⁵². Bununla beraber arabulucunun özellikle toprak bütünlüğünü ilgilendiren sorunların konu olduğu

51 Dennis Ross (2007), *Statecraft: And How to Restore America's Standing in the World* (New York: Farrar, Straus & Giroux), s.230-1

52 Jacob Bercovitch and Kadayıfci-Orellana (2009), 'Religion and Mediation: The Role of Faith-Based Actors in International Conflict Resolution', *International Negotiation*, No. 14, s.175-204 (s.187)

meselerle hükümete muhalif olan hareketler ile ilişkilmesi sürecinde tarafların arabulucuyu nasıl algıladığı da mutlaka bu durumdan etkinecektir⁵³. Bu tablo çatışmadan çatışmaya farklılık göstereceği gibi, aynı zamanda arabulucunun durumuna da bağlıdır. Yine de yerel STK'nın 'yüksek seviyede dürüstlüğe, disipline ve kısıtlamaya sahip olduğunu, üçüncü bir taraf olarak kendi tercihlerini empoze etmediğini' göstermesi gerekir⁵⁴. Yerel STK'lar sözkonusu olunca tarafsızlık algısı genel algıdan farklıdır ve çatışan taraflardan birisi tarafından arabuluculuk sürecine dahil olmamak için bahane olarak kullanılabilir⁵⁵. Bu aşılması oldukça zor bir engeldir ancak yerel STK'lar yine de belli oranda bir tarafsızlıkla hareket edebilirler. Yerel STK'lar eğer çatışan taraflarca tanınıyorlarsa uluslararası aktörlerden daha fazla bir meşruiyete sahip olabilirler. Dahası eğer arabuluculuk yapmanın arkasındaki motivasyon bir toplumun barış içinde yaşaması isteği ise, o zaman uluslararası STK'lar ile aynı amacı taşıyan bu yerel STK'lara eşit bir şekilde davranılmalıdır.

53 Organisation for Security and Co-operation in Europe (2011), 'Perspectives of the UN and Regional Organisations on Preventive and Quiet Diplomacy, Dialogue Facilitation and Mediation', <http://www.osce.org/cpc/76015>, En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

54 Hizkias Addefa (2004), 'The Challenges of Influencing Policy in Conflict Situations', in Mari Fitzduff and Cheyanne Church (eds.), *NGOs at the Table: Strategies for Influencing Policies in Areas of Conflict* (Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.), s.45-56 (s. 53)

55 Organisation for Security and Co-operation in Europe (2011), 'Perspectives of the UN and Regional Organisations on Preventive and Quiet Diplomacy, Dialogue Facilitation and Mediation', <http://www.osce.org/cpc/76015>, En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

b) Uluslararası STK'lar

Büyük ve yerleşik uluslararası STK'lar, geçmişte yapmış oldukları arabuluculuk çalışmaları sebebiyle hali hazırda tarafsız veya yansız olan kurumlar şeklinde algılanıyor ve bunun avantajını yaşıyor olabilirler. Dahası uluslararası STK'ların çatışmanın yaşandığı bölgenin dışından olmaları onların belli durumlardan fayda sağladıkları yönünde bir suçlamaya maruz kalmaları ihtimalini de ortadan kaldırmaktadır. Bilinen uluslararası kurumların yerel çatışma bölgelerine dikkatli ayak basmaları gerekir. Bunun yanısıra hükümetdışı kuruluşlar, uluslararası STK'ların tecrübelerinden rahatsızlık da duyabilirler. Uluslararası STK'ların pek çoğu güçlü devletlerden fon almaktadır⁵⁶. Eğer yerel ya da daha küçük STK'lar bu ülkeler tarafından desteklenmiş olsa, bu daha az belirgin bir durum olur. Bu tablo arabulucunun algılanışına otomatik bir etki yapmaz çünkü her bir çatışma özünde birbirinden farklıdır.

Bir Buçuk Etüd Arabuluculuğu (Track 1 ½)

Bu oldukça özgün bir arabuluculuktur. Geleneksel sivil toplum arabuluculuğundan uzak olmasına rağmen, çatışmanın çözümüne yardım etme konusunda belirgin bir rol oynar. Birinci Etüd Diploması (Track 1 Diplomacy) hükümetler tarafından

56 Hizkias Addefa (2004), 'The Challenges of Influencing Policy in Conflict Situations', in Mari Fitzduff and Cheyanne Church (eds.), *NGOs at the Table: Strategies for Influencing Policies in Areas of Conflict* (Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.), s.45-56 (s. 54)

yapılan diplomasi çalışmalarıdır. İkinci Etüd Diplomasi (Track 2 Diplomacy) ise bir bütün olarak STK'lar ve sivil toplum tarafından gerçekleştirilen diplomatik çalışmalardır. Bir Buçuk Etüd Diplomasiden (1 ½ Diplomacy) ise karar veren kesimler ile isyancı kesimlere erişme imkanı olan eski siyasi figürlerin gerçekleştirdiği diplomatik çalışmalar kastedilmektedir. ABD eski Başkanı Carter ile The Carter Center isimli kurumun çalışmaları, Bir Buçuk Etüd Diplomasisine iyi bir örnektir⁵⁷. Bir diğer örnek ise Suriye konusunda Özel Elçi rolü üstlenen ve tarafsız bir arabulucu olarak hareket eden Kofi Annan'ın çalışmalarıdır. Kofi Annan Birleşmiş Milletler eski Genel Sekreteri gibi uluslararası bir görevi yürütmüş olmanın verdiği meşruiyetin yardımıyla barışı sağlamak için istekli bir çalışma yürütmüştür.

İnanca Dayalı Arabuluculuk

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte etnik ve dini çatışmalarda ciddi bir artış görülmüştür. Bunun sonucu olarak inanç grupları, bu çatışmalarda arabuluculuk yapmak üzere devreye girmişlerdir. İnanca dayalı gruplar adına arabuluculuk yapan bu kurumları, kuruluşları ve bireyleri 'ruhi ve dini gelenekleri, prensipleri ve değerlerinden esinlenerek barış çabalarına girişenler' olarak tanımlamak mümkündür⁵⁸. STK'larla benzer şekilde, bu inaç

57 James Larry Taulbee and Marion V. Creekmore Jr. (2003), 'NGO Mediation: The Carter Centre,' *International Peacekeeping*, Vol.10, No.1, s.156-171 (s.58)

58 Jacob Bercovitch and Kadayıfci-Orellana (2009), 'Religion and Mediation: The Role of Faith-Based Actors in International Conflict Resolution,' *International Nego-*

gruplarının bir kısmı Katolik Yardım Servisleri (Catholic Relief Services)⁵⁹ gibi uluslararası kapsamda da çalışma yürütmektedirler. Bazıları da Kenya ve çevresindeki ülkelerde faaliyet yürüten Wajir Barış ve Kalkınma Ajansı (Wajir Peace and Development Agency)⁶⁰ veya Bosna'da faaliyet yürüten Žene Ženama gibi bölgesel çalışmalar yürütmektedirler⁶¹. Bu kurumların hepsi çatışmalar sırasında belli derecelerde arabuluculuk yaparak önemli bir rol oynayabilirler.

İnanç kesimlerinin barışçıl çözüm bulma çabaları sırasında sahip oldukları tarafsızlık ve yansızlık ile bağlantılı olarak toplum nezninde önemli oranda güven, meşruiyet ve saygı görmeleri muhtemeldir. Çalışmalarını 'ortak değerlere' dayalı bir çerçevede sürdüren bu inanç grupları hangi dinden ya da inançtan olduklarına bakılmaksızın genelde toplumun bütün kesimlerinden saygı görmektedirler. İnanç gruplarına dahil olan yerel rahipler, şeyhler, imamlar ve hahamların taraflar üzerinde kolayca güven oluşturmaları, taraflar konusunda daha iyi bilgilere sahip olmaları ihtimal dahilindedir. Ayrıca bu yerel din adamları buldukları nokta itibariyle toplumların 'fiziksel ve duygusal' ihtiyaçlarının neler olduğunu daha iyi bildikleri için bu oranda daha etkili birer arabulucu olabilirler⁶².

tiation, No. 14, s.175-204 (s.185)

59 Catholic Relief Services, 'The Mission of Catholic Relief Services', <http://crs.org/about/mission-statement/>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

60 Amkeni Wakenya, 'Wajir Peace and Development Agency', <http://www.amkeni-wakenya.org/index.php/csos/view/wajir-peace-and-development-agency-wpda>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

61 Žene Ženama, 'About Us', <http://www.zenezenama.org/zene/>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

62 Jacob Bercovitch and Kadayıfci-Orellana (2009), 'Religion and Mediation: The Role of Faith-Based Actors in International Conflict Resolution', *International Nego-*

Dahil olan aktörlerin özelliğine bağlı olarak bu grupların çatışmanın çözümü sürecine ciddi oranda kaynak sunmaları da sözkonusu olabilir. Bu grupların genelde önemli mali ve insan kaynaklarına sahip olduklarını söyleyebiliriz. Örneğin Quakers ve İslami Yardım Servisleri (Islamic Relief Services) gibi grupların çok gelişkin bölgesel ve küresel ilişkileri mevcuttur⁶³. Bu kaynaklar her ne kadar önemliyse de bir diğer önemli nokta bu inanç gruplarının sürece ayıracak zamanlarının olmasıdır. Genel olarak inanç gruplarıyla bunlara dahil bireylerin önemli bir esneklikleri vardır ve çatışmalar sona erdikten sonra kendi toplumlarında önemli roller oynayarak bir anlamda geçiş dönemini kolaylaştırabilirler.

Arabuluculukta Kadınlar

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 2000'de kabul ettiği 1325 sayılı karar ile bunu takip eden 1820 (2008 tarihli), 1888 (2009 tarihli) ve 1960 (2010 tarihli) sayılı kararlar kadınların barış ve güvenlik alanındaki rolüne işaret etmektedir⁶⁴. Bu kararlarla

tiation, No. 14, s.175-204 (s.187)

63 Jacob Bercovitch and Kadayıfci-Orellana (2009), 'Religion and Mediation: The Role of Faith-Based Actors in International Conflict Resolution', *International Negotiation*, No. 14, s.175-204 (s.187); Quakers in the World, <http://www.quakersintheworld.org/home.html>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012; Islamic Relief Worldwide, <http://www.islamic-relief.com/>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

64 United Nations Security Council Resolution 1325 (2000), www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1325%282000%29, accessed 03 September 2012; United Nations Security Council Resolution 1820 (2008), www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1820%282008%29, accessed 03 September 2012; United Nations Security Council Resolution 1888 (2009), www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1888%282009%29, accessed 03 September

oluşturulan zemine rağmen kadınların çatışmaların çözümüne katılımı oldukça sınırlı kalmıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin kabul ettiği bu kararlar bölgelere göre farklı derecelerde benimsenmiştir. Afrika Birliği ve Avrupa Birliği 1325 sayılı kararı zaruri olarak kabul ederek, bu çerçevede dahilinde bu alana ilişkin kendi politikalarını geliştirmişlerdir⁶⁵.

Kadınların ve erkeklerin, savaş ve çatışma tecrübeleri birbirlerinden oldukça farklıdır. Bu sebeple her bir toplumsal cinsiyet kesiminin çatışmanın çözümü ve uzlaşma konusunda birbirinden farklı perspektifleri olacaktır ve bu farklı perspektifler arabuluculuk çabalarına önemli bir destek sunacaktır. Farklı tecrübeler arabuluculuk rolü için faydalı olacak, getirilecek farklı perspektifler her iki tarafın kendi durumları üzerine farklı düşünmelerine de sebep olabilecektir. Bu noktada sorulması gereken soru ise kadınların arabuluculuk sırasında tarafsız kalmaya devam etmesinin mi yoksa bu fırsatı kullanarak kadın haklarının müzakerelerin gündemine girmesi için çalışmasının mı daha uygun olacağı sorusudur. Bu sorunun yanıtı büyük oranda mevcut çatışmanın doğası ve hangi kesimlerin dahil olduğuyla ilgilidir. Eğer kadın arabulucular, tarafların onların arabuluculuk yapma kabiliyetlerine ve tarafsızlıklarına dair şüphe duymasını önleyerek yapabiliyorlarsa ya da böyle bir esneklik imkanına

2012; United Nations Security Council Resolution 1889 (2009), www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1889%282009%29, accessed 03 September 2012; United Nations Security Council Resolution 1920 (2010), www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1960%282010%29, accessed 03 September 2012

65 PeaceWomen, 'National Action Plans', <http://peacewomen.org/pages/about-1325/national-action-plans-naps>, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

sahiplerse o zaman bunu gerçekleştirmeleri uygun olabilir.

Bu amaca ulaşma konusunda en büyük engel, pek çok toplumda kadınların içinde bulunduğu eşitsiz koşullardır. Sivil toplum arabulucularının toplum içinde belli bir konumda olmalarının gerekliliği açıkken, pek çok kadın temel toplumsal eşitsizlikten dolayı bu imkandan yoksundur. Kadınların çatışmaların çözümü sürecine dahil edilmesi için 1325 sayılı karar ve diğer mekanizmalar üzerinden bazı çabalar ortaya konulmuş, süreçte daha aktif bir rol almaları için temel adımlar atılmıştır. Bu sayede mevcut zihinsel yapının değişmesi için ve bazı bölgelerdeki sosyal dengesizlikle de mücadele edilmiş olacaktır.

Son yirmi yıllık dönemde, başta Angola ve Güney Afrika gibi ülkelerdeki süreçler olmak üzere, barış operasyonlarında kimi kadınlar öncü rol oynamıştır. Margaret Anstee 1992 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği Angola Soruşturma Heyeti Özel Temsilcisi olarak atanmış, bir dönem de Misyon şefi olarak görev yapmıştır. Angela King ise Güney Afrika'da sorumlu idareci ve BM Genel Sekreterliği Özel Temsilcisi Yardımcılığı görevinde bulunmuştur⁶⁶. Batı ülkelerinde başka kadın arabulucular da görev almıştır. Bu tablo dünyanın geri kalanı için bir örnek oluşturabilir. Uluslararası STK'ların çatışma çözümü çabalarında kadın arabulucuları kullanması veya Bir Buçuk Etüd diplomasisinde kadınlara yer vermesi, kadınlara bu tür fırsatların verilmediği toplumlar için bir örnek teşkil edebilir.

66 Heidi Hudson (2005), 'Peacekeeping Trends and Their Gender Implications for Regional Peacekeeping Forces in Africa: Progress and Challenges', in Dyan Mazurana, Angela Raven-Roberts and Jane Parpart, *Gender, Conflict and Peacekeeping* (Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.), s. 111-133 (s.115)

Bu tür girişimler arabuluculukta toplumsal cinsiyet dengesinin teşvik edilmesini de sağlar.

Vaka Analizi 1: Kuzey İrlanda

Kuzey İrlanda, 1969 ile 1998 yılları arasında oldukça şiddetli bir mezhep çatışmasına sahne olmuştur. Bölgenin coğrafi boyutları dikkate alındığında 3526 kişinin hayatını kaybetmiş olması, çatışmanın ne kadar acı sonuçlar yarattığını açıkça göstermektedir⁶⁷. Britanya hükümeti, Birleşik Krallık'ın egemenlik alanında bulunan Kuzey İrlanda'daki bu çatışmanın sonuçlanması için bazı çalışmalar yürütmüştür ancak 1969 yılında şiddetin azaltılmasını sağlamak gerekçesiyle bölgeye askeri güçlerin gönderilmesi sonrasında Birleşik Krallık da çatışmanın fiziki taraflarından biri haline gelmiştir. Sözkonusu olan Kuzey İrlanda'nın Anayasal statüsüydü. En genel haliyle ifade etmek gerekirse bölgede yaşayan Protestan kesimler Birleşik Krallık egemenliği altında yaşamaya devam etmek istiyorlardı. Ancak İrlanda Adası'nın genelinde çoğunluk oldukları halde, Kuzey İrlanda'da azınlık durumunda bulunan Katolikler ise, Britanya'nın egemenliğine son vererek adadan çekilmesini ve Birleşik İrlanda'nın oluşturulmasını talep ediyorlardı⁶⁸.

67 CAIN, 'An Index of Deaths from the Conflict in Ireland', <http://cain.ulst.ac.uk/sutton/tables/Year.html>, En son erişim tarihi: 26 Ağustos 2012

68 Bu ifade genel bir ifadedir ancak aynı grupların genelde farklı yaklaşımları vardır. Daha fazla bilgi için bakınız: DPI (2011), *Turkey: Comparative visit to the United Kingdom Conflict Resolution*

‘Sıkıntı Yılları’⁶⁹ olarak ifade edilen dönemden önce mezheplerin birbirinden ayrı topluluklar olarak yaşamaya devam etmesi ciddi sosyal ve ekonomik eşitsizlikler yaratmıştır. 1968 yılında yapılan Sivil Haklar Yürüyüşü ve 1969 yılından itibaren başlayan şiddet olayları sonrasında bu sosyal eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için çeşitli çabalar sergilenmiştir. Çatışan taraflar arasında çatışmanın sona erdirilmesi için arabuluculuk yapmak üzere hem hükümet destekli hem de sivil toplum eksenli girişimler olmuştur. Britanya hükümeti, kendisi de çatışmaya dahil olduğu için sıkıntılı bir duruma düşmüştür. Ancak eski devlet bakanı Peter Brooke, 1991 yılında ilk kez hükümetin görüşmelere bir taraf olarak değil ‘tarafsız bir aracı’ olarak dahil olacağını ifade etmiştir⁷⁰. Ancak bölgenin güvenliği konusunda çıkarları olduğu için hükümetin tarafsız olabileceği tezi kabul görmemiştir⁷¹. Yine de bu açıklamalarla 1990’lı yıllarda başlayan barış sürecine giden tartışmaların yolu açılmıştır. Bu girişimlerin sonucunda 1998 yılında ‘Hayırlı Cuma’ veya Belfast Anlaşması olarak bilinen bir çözüm anlaşması imzalanmıştır. Bu çözüm süreci pek çok ulusun olumlu sonuçlar çıkarabileceği güçlü bir model olarak görülmektedir⁷².

69 Sıkıntı Yılları Kuzey İrlanda’da 1969 ile 1998 yılları arasında süren ve Hayırlı Cuma Anlaşmasının imzalanması ile sona eren çatışma yıllarını ifade etmek için kullanılır.

70 Jonathan Powell (2008), *Great Hatred, Little Room: Making Peace in Northern Ireland* (London: The Bodley Head), s.63

71 Jonathan Powell (2008), *Great Hatred, Little Room: Making Peace in Northern Ireland* (London: The Bodley Head), s.63

72 Robin Wilson, *The Northern Ireland experience of conflict and agreement: A model for export?* (Manchester: Manchester University Press)

Kuzey İrlanda Sivil Toplumunun Doğası

Avrupa ile İşbirliği için Kuzey İrlanda Merkezi (The Northern Ireland Centre for European Cooperation) isimli kurum tarafından sivil toplum ve barış inşası üzerine hazırlanan rapor, Kuzey İrlanda'daki sivil toplumun 'bölünmenin gölgesinde' geliştiğine vurgu yapmaktadır⁷³. Ancak bir başka rapor 'Sıkıntı Yılları'nın başlamasından bu yana sivil toplumun adeta bir tutkal gibi Kuzey İrlanda toplumunun bir arada tuttuğunu ifade etmektedir⁷⁴. Kuzey İrlanda'daki sivil toplumun her zaman çeşitlilik arz eden bir yapısı olmuştur. Ancak en fazla üyelik dini gruplaradır ve bunun sebebi de 1600'lü yıllara kadar dayanır. 1600'lü yıllardan itibaren çok sayıda Protestan kökenli insanın çoğunlukla Katoliklerin yaşadığı bölgelere yerleşmesi sonrasında mezhepsel bölünme yaşandığı açıktır⁷⁵. 1999 yılında yayınlanan Avrupa Değerleri çalışması, en az bir sivil toplum örgütüne üye olan insanların oranlarını içermektedir. Bu sonuçlar her ne kadar sivil toplumun bugünkü görüntüsünü yansıtmasa da, 'Sıkıntı Yılları'nın son döneminde sivil toplumun ne tür bir yapılanması olduğuna dair bazı ipuçları vermektedir. Bu çalışmanın verileri aşağıdaki gibidir.⁷⁶

73 Duncan Morrow, 'Beyond Politicians: Civil Society and Securing Peace in Northern Ireland', <http://www.nicec.ulster.ac.uk/morrow.pdf>, En son erişim tarihi: 26 Ağustos 2012

74 NICVA and CIVICUS (2005), 'Civil Society Index: Data Overview Report. Northern Ireland', p.3 http://www.nicva.org/sites/default/files/Research_Background_Report_CIVICUS.pdf,

En son erişim tarihi 10 Eylül 2012

75 John Bew, Martyn Frampton and Inigo Gurruchaga (2009), *Talking to Terrorists* (London: Hurst & Company), s.22

76 NICVA and CIVICUS (2005), 'Civil Society Index: Data Overview Report. Northern Ireland', s.7 http://www.nicva.org/sites/default/files/Research_Background_Report_CIVICUS.pdf,

En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

Üyesi Olunan Sivil Toplum:	Kİ:	BK:	AB:
Yaşlı, Engelli ve Mahrum İnsanlar için Sosyal Hizmetler	4.2	6.7	6.1
Dini Örgütler veya Kilise Kurumları	23.6	4.9	14.0
Eğitim, Sanat, Müzik veya diğer Kültürel Faaliyetler	7.7	9.7	9.6
Sendikalar	6.5	8.2	16.7
Siyasal Parti veya Gruplar	2.4	2.5	4.3
Yerel Toplum Faaliyetleri (Yoksulluk, Barınma, İstihdam, Irklar arası eşitlik)	3.3	3.8	3.0
Üçüncü Dünya Kalkınması veya İnsan Hakları	2.3	2.6	3.1
Doğanın Korunması, Çevre, Ekoloji, Hayvan hakları	1.2	1.5	4.8
Meslek Örgütleri	4.2	1.6	5.3
Gençlik Faaliyetleri (İzcilik, Kılavuzluk, Gençlik Klüpleri vs.)	5.9	5.7	3.8
Spor veya Eğlence Grupları	14.1	3.0	15.6
Kadın Örgütleri	4.0	1.7	2.5
Barış Hareketleri	2.3	0.6	1.0
Sağlık Alanında ki Gönüllü Kurumlar	4.3	3.0	3.5
Diğer Gruplar	6.9	5.0	5.8

European Values Study (1999)¹

KI = Kuzey İrlanda BK = Birleşik Krallık AB= Avrupa Birliği

¹ NICVA and CIVICUS (2005), 'Civil Society Index: Data Overview Report. Northern Ireland', p.7 http://www.nicva.org/sites/default/files/Research_Background_Report_CIVICUS.pdf, accessed 10 September 2012

Bu tabloya bakıldığında dini gruplara üyeliğe ilişkin yüksek oran, bu tür yapıların yerel ve ulusal sivil toplum alanında ne kadar önemli bir yer işgal ettiğini göstermektedir. Toplumun yaklaşık 30 yıl süren bu çatışmadan sonra dahi mezhep eksenli olarak bölünmüş bir şekilde yaşadığı düşünüldüğünde, bu çok şaşırtıcı olmayabilir. Bu tablo özellikle inanç gruplarının çatışmanın çözümü ve uzlaşma konusunda aktif bir rol oynamaları için önemli bir kanal açmıştır. Britanya hükümeti, çatışmadaki esaslı rolünden dolayı 1990 öncesi herhangi bir müzakerede ya da arabulucuk çabasında kendini objektif bir taraf olarak gösterememiştir⁷⁷. Sivil toplum aktörlerinin güven inşa etmek ve uzlaşmaya dayalı bir anlaşmayı sağlamak için, her zaman gerçekleştirilebilir bir orta yol önerme potansiyelleri vardır. İnanç grupları özellikle anlaşmanın son aşamasına ‘bütün tarafların katılımı’ üzerine yoğunlaşmışlardır⁷⁸.

Gizli Müzakerelerde Sivil toplumun Rolü

Kuzey İrlanda barış sürecinin önemli bir bölümü taraflar arasında yapılan gizli görüşmelerle yürütülmüştür. Çatışmanın bütün tarafları bu gizli görüşme sürecine katılmışlardır.

77 Douglas M. Johnston (1991-1992) ‘Religion and Conflict Resolution’, *Notre Dame Law Review* Vol.67, s.1433-1441 (s.1436)

78 Nukhet Ahu Sandal (2011), ‘Religious actors as epistemic communities in conflict transformation: the cases of South African and Northern Ireland’, *Review of International Studies*, Vol.37, No.3, s.929-949 (s.946)

Britanya hükümeti, 1970'li⁷⁹ yıllardan itibaren IRA⁸⁰ örgütüyle gizli kanallardan görüşmeye başlamıştır. Bu gizli görüşmeler sayesinde taraflar, medyanın görüntü alanı dışında kalarak karşılıklı olarak birbirlerinin motivasyonlarını, faaliyet kapasitelerini ve doğrultularını öğrenme imkanı bulmuşlardır⁸¹. Aynı zamanda, Britanya hükümeti belli bir dönem boyunca Birlikçiler⁸² ile de görüşmüş⁸³, ancak Protestanların ana siyasette yeteri kadar temsil edilmesi nedeniyle bu görüşmeler o kadar göze çarpmamıştır. Bu gizli kanal sayesinde toplumun hassasiyetlerine dokunulmadan ve 'teröristlerle' konuşmak üzerinden ahlaki bir tartışmaya girmeden, ihtilafı olan konuların tartışıldığı bir forum oluşturulmuştur. Örneğin bu gizli müzakereler sayesinde 1981 yılında IRA'lı siyasi mahkumların başlattığı açlık grevi sona erdirilmiştir⁸⁴. Buna ilaveten uzun süreli bir anlaşmanın sağlanmasına katkı sağlamak amacıyla aralarında bölgesel ve

79 Tony Craig (2012), 'From Backdoors and Back Lanes to Backchannels: Reappraising British Talks with the Provisional IRA, 1970–1974', *Contemporary British History* Vol.26, No.1, s.97–117 (s.100)

80 İrlanda Cumhuriyetçiler Ordusu isimli örgüt yine aynı isimli örgütün 1969 yılında bölünmesinden doğmuştur. Sıkıntı Yılları döneminde en büyük Cumhuriyetçi silahlı örgüt haline gelmiştir.

81 Kerim Yıldız and Susan Breau (2010), *The Kurdish Conflict: International Humanitarian Law and Post-Conflict Mechanisms* (Abingdon: Routledge), s.241

82 Birlikçiler Birleşik İrlanda fikrine karşı çıkmakta ve Kuzey İrlanda'nın anayasal olarak Birleşik Krallığın bir parçası olarak kalmasını talep etmektedirler. Cumhuriyetçi kesimlerin şiddeti kullanması karşılığında Birlikçilerde silahlı gruplar oluşturmuş, bunlar arasında Ulster Savunma Kuvvetleri (Ulster Defence Forces) Sıkıntı Yılları döneminde en büyük birlikçi silahlı örgüt haline gelmiştir.

83 Graham Spencer (2008), 'Containing Dialogue: The British Government and Early Talks in the Northern Ireland Peace Process', *The British Journal of Politics & International Relations*, Vol. 10, No. 3, s.452–471 (s.453)

84 Jonathan Powell (2008), *Great Hatred, Little Room: Making Peace in Northern Ireland* (London: The Bodley Head), s.70

siyasal konularda farklılıklar olan Ulusalçı ve Cumhuriyetçi partiler arasında da bir görüşme kanalı açılmıştır.

Bu süreç açısından gizli müzakereler oldukça önemliydi çünkü bir yandan güven inşası sürecine katkı sunulurken diğer yandan da hükümetin samimi bir şekilde müzakere ederek çözüme ulaşma isteğini göstermekteydi. Gizli müzakere süreci taraflar arasında arabuluculuk yapan ve aşağıda bu rollerinden daha geniş olarak bahsedilecek Brendan Duddy ve Peder Alec Reid gibi isimlerden oluşan arabulucular olmaksızın başarıya ulaşamazdı.

Brendan Duddy'nin Rolü

Derry'de yaşayan işadamı Brendan Duddy, Britanya hükümeti ile Cumhuriyetçi hareket arasında gelişen gizli müzakerelerde çok önemli bir rol oynamıştır. Bu gizli müzakere süreci, hükümet tarafından başlatılan resmi çalışmalara paralel olarak sürdürülmüş, bu dönem boyunca taraflar rollerini belli bir gizlilik içinde tutmuşlardır. Brendan Duddy, işadamı olmasının yanısıra, aynı zamanda Derry'de yaşayan bir Katolik olarak Kuzey İrlanda'daki çeşitli sivil toplum örgütlerinin de üyesiydi⁸⁵. Tam bir pasifist olan Brendan Duddy, bölgedeki şiddetin sona erip barışın gelmesini arzu ediyordu. Brendan Duddy tarafsız bir isim değildi. Kendini Cumhuriyetçi olarak tanımlardı ancak sahip olduğu motivasyon

85 Derry ve Belfast şehirleri Kuzey İrlanda'da Cumhuriyetçilerin en etkin olduğu yerlerden idiler ve Cumhuriyetçi hareketin pek çok önde gelen isimleri bu şehirlerde yaşarlardı.

sebebiyle her iki tarafça kabul görmüştür⁸⁶. Cumhuriyetçiler açısından ise hükümetle aralarındaki güç dengesizliği dikkate alındığında Brendan Duddy gibi kendilerinin fikirlerine ve mücadelesine sempatiyle yaklaşan birinin arabulucu olması çok daha önemliydi. Cumhuriyetçi hareketin, kendilerinin tanımadığı ve Britanya hükümetine yardım potansiyeli olan birine güvenmeleri çok zor olurdu. Duddy, Katolik toplumun yakından tanıdığı biri ve Cumhuriyetçi siyasi parti Sinn Féin'in 1970'li yıllardaki lideri Ruari O'Bradigh'in yakın arkadaşıydı. Bu durum arabulucunun güvenilir olup olmadığını anlamak için harcanacak zamanın doğrudan sürece harcanmasına da imkan tanıyordu.

Brendan Duddy, tam bir sivil toplum arabulucusu örneğidir. Onun yaptığı çalışmalara, benzer durumlarda bazı devletler çok daha büyük kaynaklar harcarlar. Örneğin 'Sıkıntı Yılları'nın ilk dönemlerinde Duddy'nin evi pek çok görüşmeye ev sahipliği yapmıştır⁸⁷. Duddy'nin güvenilir arkadaşı Bernadette Mount'un evi ise konaklama için kullanılır, Cumhuriyetçi hareketin temsilcileri ev sahibi Bernadette Mount tarafından ağırlanırdı⁸⁸. Başarılı bir arabuluculuk çalışması yapmak için pahalı mekanlara

86 The Guardian, 'Talking to the enemy: the secret intermediaries who contacted the IRA', 18 March 2008, <http://www.guardian.co.uk/politics/2008/mar/18/northernireland.northernireland>,

En son erişim tarihi: 13 Eylül 2012

87 Niall Ó Dochartaigh (2011), 'IRA Ceasefire 1975: a missed opportunity for peace?', *Field Day Review* 7, s.50-77 (s.56) http://oconnellhouse.nd.edu/assets/54313/ira_ceasefire_1975.pdf,

En son erişim tarihi: 23 Eylül 2012

88 BBC, 'Secret Peacemaker', (5:31-5:55), <http://www.youtube.com/watch?v=LHCF4iz9vUM>,

En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

veya konaklama yerlerine değil, tarafların hüsnüniyetine ve kararlılığına ihtiyaç vardır. Brendan Duddy serbest meslek sahibi bir işadamı olduğu için zaman konusunda da esneklikleri vardı. Ayrıca işadamı olmanın getirdiği yeteneklerini de arabuluculuk sürecine kanalize edebiliyordu. Duddy ile taraflar arasındaki toplantılar günün herhangi bir saatinde ama genellikle geceleri, tam bir gizlilik içinde yapılmaktaydı⁸⁹. Duddy toplum içinde yaşamaya devam edip işlerini yürütürken çok uzun bir süre boyunca arabulucu olmaya devam etmiştir. Kendisi 1970’li ve 1990’lı yıllar boyunca süreçte aktif bir rol oynamış, gerekli zamanlarda yapılması gereken çabalara girişmiş, özellikle 1975 yılındaki ateşkes ile 1981 yılındaki açlık grevlerine kadar geçen süredeki diğer ateşkeslerde belli oranda roller oynamıştır.

Duddy belli derecede dolaylı baskı gücüne sahip olan bir kişiliktir. 1975 yılına gelindiğinde, tarafları bir anlamda kendi arabulucu rolünü sona erdirmekle tehdit etmiş, her iki taraf da bunun barış müzakerelerine kötü bir etki yapacağına farkına varmıştır⁹⁰. Bir yandan Cumhuriyetçiler Duddy ile olan dostluklarını korumaya çalışırken, bir yandan da Britanya hükümeti başlangıçtan itibaren onun dostluğunu kazanmaya çalışıyordu. Oldukça karmaşık olan müzakere süreci için ondan daha uygun bir isim olmadığından, o da bu konumunu daha etkili kullanıp arabulucuğu sürdürüyordu.

Duddy’nin çabaları 1990 yılındaki barış ve sonrasındaki Hayırlı

89 Freddie Cowper-Coles (2012), “Anxious for peace’: the Provisional IRA in Dialogue with the British Government, 1972-1975’, *Irish Studies Review*, s.1-20 (s.4)

90 National University of Ireland, Galway: James Hardiman Library Archives: POL35/63/20, ‘Brendan Duddy’s diary’, 4 Haziran 1975

Cuma Anlaşması'nın imzalanması sürecine doğrudan bir etki yapmamışsa da, kendisi uzun vadede barışın gündemleşmesi konusunda ciddi katkılar yapmıştır. Eğer o sürece dahil olmasaydı, müzakere sürecinin somutlaşması sağlanamayacağı gibi çatışma da daha uzun sürebilirdi.

Peder Alec Reid'in Rolü

Peder Alec Reid, Batı Belfast'taki Clonard Manastırı'nda örgütlenen *Redemptorist Order*⁹¹ isimli dini mezhebin bir üyesiydi ve 1969 yılından bu yana Cumhuriyetçi hareketle yakın bir ilişki içindeydi. Sinn Féin lideri Grery Adams'ın yakın arkadaşı olan Peder Alec Reid bu sayede Cumhuriyetçi hareket ve çatışmanın tarafı diğer kesimler arasında bir arabulucu haline geldi. 1985 yılında başlayan Anglo-İrlanda Anlaşması'na paralel bir dönemde, Peder Reid'in teşvikleriyle Sinn Féin ile Sosyal Demokrat İşçi Partisi (SDLP)⁹² arasında görüşmeler başlamış ve bu görüşmeler 1988 yılının Eylül ayında çökene kadar devam etmiştir⁹³. Ancak resmi müzakerelerin duraksamaya başladığı dönemlerde Gerry Adams⁹⁴ ile John Hume⁹⁵ arasındaki görüşmeler devam etmiştir.

Reid ayrıca Cumhuriyetçiler ile Britanya hükümeti arasındaki

91 Roma Katolik Kilisesine bağlı bir mezheptir. İsa'nın yaşantısından çıkarılacak örnekleri hayata geçirmeyi amaçlayan bir mezheptir.

92 SDLP, Kuzey İrlanda'nın Milliyetçi partilerinden biridir. Geleneksel olarak İrlanda Cumhuriyet Ordusunun şiddetini kabul eden Sinn Féin gibi Cumhuriyetçi kökenli partilere muhalif bir partidir.

93 Jonathan Powell (2008), *Great Hatred, Little Room: Making Peace in Northern Ireland* (London: The Bodley Head), s.63

94 Gerry Adams, 1978 yılından bu yana Sinn Féin'in liderliği yapmaktadır. 1990'lı yıllarda başlayan barış sürecinin en temel aktörlerinden biridir.

95 John Hume, 1979-2011 yılları arasında Sosyal Demokrat İşçi Partisinin (SDLP) liderliğini yapmıştır. 1990'lı yıllarda başlayan barış sürecinin en temel aktörlerinden biridir.

bazı görüşmeleri sağlayıp arabuluculuk yapmıştır. Örneğin: Silahsızlanma üzerine görüşmeler sırasında, Cumhuriyetçilerin verdiği anlaşmadan önce bütün silahların bırakılması halinde yeni bir IRA'nın doğacağı ve daha fazla sorun yaşanacağı yolundaki mesajını Britanya hükümetine ve Birleşik Krallık'ın Dublin'deki büyükelçisine iletmıştır⁹⁶. Reid bilgisi sayesinde her iki taraf arasında arabuluculuk yapmakta, tarafların birbirini anlamasına da yardım etmekteydi.

Peder Reid, Cumhuriyetçi kesim ile yaptığı bu çalışmaların yanı sıra, Peder Gerry Reynolds ile birlikte İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu (Irish National Liberation Army) ve İrlanda Halkı Kurtuluş Örgütü (Irish People's Liberation Organisation) isimli iki farklı silahlı grup arasında aralarındaki görüş ayrılıklarını gidermek üzere de arabuluculuk yapmıştır. Bu arabuluculuk da Kuzey İrlanda barış sürecinde ilerleme sağlanması için yapılması gereken önemli bir ilerlemeydi.

Bazı kesimler Peder Reid'i tamamıyla tarafsız bir arabulucu olarak davranmayıp, süreci kendisinin uygun olacağını düşündüğü şekilde bir kalıba dökerek hareket ettiği için eleştirmektedirler⁹⁷. Peder Reid'in birleşik bir milliyetçi cephe kurma fikri reddedilmesine rağmen, bu durumun kendisinin arabuluculuk rolüne ciddi olumsuz bir etkisi olmamıştır. Bu durum bile her çatışmanın kendine özgü bir yönü olduğunu göstermektedir.

Peder Reid kendi gündemini uygulamak isteseydi dahi, onun

96 Jonathan Powell (2008), *Great Hatred, Little Room: Making Peace in Northern Ireland* (London: The Bodley Head), s.63

97 Jonathan Powell (2008), *Great Hatred, Little Room: Making Peace in Northern Ireland* (London: The Bodley Head), s.167

toplumdaki yeri ve barışa ilişkin inancından kaynaklanan tutkusu, yine de onu kabul edilen bir kişilik olarak tutmaya devam ederdi.

Peder Reid'in Kuzey İrlanda barış sürecine dair rolü pek çok kesim tarafından takdirle karşılanmakta, hatta bazı kesimler onu sürecin başlatıcısı olarak görmektedir⁹⁸. Peder Reid bazılarınca 'gizli kahraman' olarak tanımlanırken yaptıklarının sürece 'pratik olarak dahil olanlardan' daha fazla olduğu ifade edilmiştir⁹⁹. Kendisi Kuzey İrlanda barış sürecine katkı sunanlardan birisi olmanın yanı sıra, aynı zamanda inanç grubundan bir aktörün gerçekleştirdiği başarılı arabulucunun en iyi örneğidir.

Çatışmanın Çözümünde İnanç Gruplarının Rolü

1974 Feakle Konuşmaları

1970'li yılların başında bir dizi hükümet, Kuzey İrlanda sorununun çözümü için inisiyatif almış ve 1973 yılının Aralık ayında Sunningdale Anlaşması'nı imzalamışlardır. Bu anlaşma ile Kuzey İrlanda Güç Paylaşımı İdaresi (Northern Ireland Power Sharing Executive) oluşturulmuş ve Serbest İrlanda Cumhuriyeti'ne, Kuzey İrlanda ile ilgili bazı sınırlı konularda söz hakkı tanınmıştır. Ancak bu anlaşma bütün toplumsal kesimlerce kabul edilmediğinden daha sonra bozulmuştur.

98 Alonso Rogelio (2004), 'Pathways out of terrorism in Northern Ireland and the Basque Country: The Misrepresentation of the Irish Model', *Terrorism and Political Violence*, Vol.16, No.4, s.695-713 (s.702)

99 Alonso Rogelio (2004), 'Pathways out of terrorism in Northern Ireland and the Basque Country: The Misrepresentation of the Irish Model', *Terrorism and Political Violence*, Vol.16, No.4, s.695-713 (s.702)

Özellikle Birlikçi kesimler bu anlaşmaya direnmişlerdir. Buna ek olarak 4 Temmuz 1974 tarihinde Kuzey İrlanda Ofisi tarafından hükümetin tutumunu belirten resmi broşür (Beyaz Kitap) basılmıştır ki bu belge Anayasal bir konferans yapılması fikrinin dikkate alınmasını önermektedir. Bu belge yine aynı şekilde Kuzey İrlanda ile ilgili anayasal konulara dair organların seçilmesi için uygulanması gereken planı da içermektedir. Ancak bu düzenleme de Katolik toplumun karşı çıkması sebebiyle 1975 yılında bozulmuştur. O dönem toplumda Britanya hükümetinin arabuluculuk yapabileceği noktasında inanç çok zayıftı.

1974 yılının Aralık ayına gelindiğinde bombalamalar ve silahlı saldırılar sonucu binlerce insan hayatını kaybetmişti. O dönem yeni bir insiyatifin başlatılmasına ihtiyaç vardı¹⁰⁰. 1974 yılında IRA'nın İngiltere'nin Birmingham kentinde patlattığı bomba Katolik toplumunda giderek artan bir tepkiyle karşılandı. Britanya hükümetinin bölgedeki çeşitli toplumsal kesimlerle olan olumsuz ilişkisi sebebiyle bir türlü olgunlaşamayan barış isteği, bu aşamadan sonra biraz daha olgunlaşmaya başladı. Cumhuriyetçiler Britanya'ya güvenmiyorlardı çünkü Britanya'nın Kuzey İrlanda'dan çekilmesi gerçekleşmiyordu. Aralarında İrlanda Kilisesi Piskoposu Dr Arthur Butler'in de olduğu bir grup Protestan din adamı, diyalog konusundaki boşluğu doldurarak yaklaşık 5 yıldır devam eden IRA şiddetini durdurmak amacıyla Cumhuriyetçilerin önde gelen liderleriyle bir toplantı düzenlediler¹⁰¹. Bu önemli bir insiyatifti ve bu gayr-i

100 Tim Pat Cooper (2002), *The Troubles: Ireland's Ordeal and the Search for Peace* (Basingstoke: Palgrave), s.98

101 Tony Craig (2012), 'From Backdoors and Back Lanes to Backchannels: Reap-

resmi toplantıda herhangi bir tarafın baskın olması da sözkonusu değildi.

Dr. Arthur Butler 'Bu görüşme, din adamlarının tablo ortadayken barış için ne kadar ileriye gidebileceğine dair hislerinden doğmuştur' ifadesini kullanmıştır¹⁰². Din adamları Cumhuriyetçilere insani temelde çağrıda bulunmuş ve taleplerinin şiddet yoluyla gerçekleşmeyeceğini ifade etmişlerdir. Verimli geçen bu toplantıda Cumhuriyetçiler amaçlarının ve bunların gerçekleşmesi için kullandıkları metodların meşru gerekçelerini sıralayan bir belge sunmuşlardır. Devam eden haftalarda din adamları iki taraf arasında 'mekik dokumuş', gerekli bilgi ve güvenceleri sağlayarak belli ödünler koparmak için baskı kurmaya çalışmışlardır¹⁰³. Bu din adamları grubu 18 Aralık tarihinde Kuzey İrlanda Devlet Bakanı Merlyn Röss ve Kuzey İrlanda Ofisi Daimi Sekreteri Frank Cooper ile görüşerek yaptıkları toplantıda Cumhuriyetçilerin iletmiş talepleri tartışmışlardır¹⁰⁴. Burada her iki tarafın da din adamlarının arabulucu olmasını ve taraflar arasında mekik dokumasını kabul ettikleri belirtmek gerekir. Bunun sebebi din adamlarının tarafsız olarak görülmesi, siyasetle ilişki kurmadan sadece çatışmanın ve daha fazla ölümün yaşanmasının önüne geçme isteğine sahip olmalarıdır.

praising British Talks with the Provisional IRA, 1970-1974', *Contemporary British History*, Vol.26, No.1, s.97-117 (s.97)

102 Richard English (2003), *Armed Struggle: The History of the IRA* (London: Macmillan) p.178

103 Richard English (2003), *Armed Struggle: The History of the IRA* (London: Macmillan) p.178

104 Freddie Cowper-Coles (2012), 'Anxious for peace': the Provisional IRA in Dialogue with the British Government, 1972-1975', *Irish Studies Review*, s.1-20 (s.6)

Feakle din adamları pekçok kesim tarafından eleştirildiler. Bunlar arasında en belirgin isim Demokratik Birlik Partisi (DUP) lideri Ian Paisley idi. Paisley bu konuşmaların sonunun ‘Ulster Protestanlarının çöpe atılması’ ile sonuçlanacağını iddia etmiştir¹⁰⁵. Bu görüşmelere katılan bir din görevlisi kendi kilisesi tarafından kamuoyu karşısında tenkit edilmiştir¹⁰⁶. Siyasi kaygılardan dolayı kimse bu din adamlarının yaptığı cesur çabayı takdir ettiğini ifade etmemiş, hükümetlerin beceremediği ama sivil toplumun içinden gelen bireylerin neleri sağlayabileceğini gösteren bu durumun yeterince anlaşılmadığı görülmüştür.

Feakle insiyatifi, daha yapıcı konuşmalara alan yaratmış, ‘yerinde ve vaziyeti kurtarma’ çabasıyla ateşkesi sağlamaya çalışmıştır¹⁰⁷. Bu çok önemli bir girişimdir çünkü her iki tarafın aktif bir çatışma içinde olduğu bir ortamda bu rolü ancak üçüncü bir kesim sağlayabilirdi. Bu görüşmeler gayr-i resmi kanallardan yapıldığı içinde sınırlı kaynaklarla kolayca gerçekleştirilebilmiştir.

Görüşmelere katılan Protestanlardan biri önde gelen Cumhuriyetçilerin iki lideri, Michael Oatley ve James Allan isimli iki Britanyalı yetkiliyle tanıştırmıştır ki, bu iki Britanyalı yönetici özellikle 1975 yılında gizli müzakerelerle sağlanan ateşkes sırasında Britanya’yı temsil etmişlerdir¹⁰⁸. Küçük ölçekte

105 Freddie Cowper-Coles (2012), ‘Anxious for peace’: the Provisional IRA in Dialogue with the British Government, 1972-1975’, *Irish Studies Review*, s.1-20 (s.6)

106 Richard English (2003), *Armed Struggle: The History of the IRA* (London: Macmillan) s.178

107 R.D. Eric Gallagher (1991), ‘Northern Ireland: The Record of the Churches’, *An Irish Quarterly Review*, Vol.80, No.318, s.169-177 (s.174)

108 Andrew Mumford (2011), ‘Covert Peacemaking: Clandestine Negotiations and Backchannels with the Provisional IRA during the Early ‘Troubles’, 1972-76’, *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, Vol.39, No.4, s.633-648 (s.641)

bir arabuluculuk olsa da, bu süreç 1990'lı yıllarda başlayan barış sürecine bir katkı sunmuştur. Feakle konuşmaları, IRA tarafından 1974 yılının Nole bayramıyla yılbaşı arasındaki dönem için ilan edilen geçici anlaşmaya katkı sunan bir rol de oynamıştır.

Fitzroy-Clonard Dostluk Grubu

Fitzroy-Clonard Dostluğu, her ikisi de Belfast'ta bulunan Fitzroy Presbyterian (İhtiyarlar Meclisince yönetilen Protestan Kilise Sistemi) Kilisesi ile Clonard Katolik Manastırı arasında 1981 yılında İncil üzerine kurulan bir ortak çalışma grubu sonrasında doğmuştur. Dostluk Grubu kurulduğunda cezaevlerinde 10 siyasi mahkumun ölümüyle sonuçlanan protesto amaçlı bir açlık grevi sürmekteydi. Bu noktada çatışmanın sona erdirilmesi için yeni çabalara ve inisiyatiflere ihtiyaç olduğu kendini açıktan belli etmeye başlamıştı. Bu Dostluk Grubu , kendilerine üye olan insanları 'karşı tarafı' da Hristiyan, yani aynı dinden insanlardan oluşan bir kesim olarak kabul etmeleri yönünde teşvik ederken, kendi çalışmalarını da arabuluculuk ve uzlaşma alanlarına doğru kaydırmaya başlamıştır¹⁰⁹. Bu Dostluk Grubunun bugün bile geçerli olan amacı 'Kuzey İrlanda'da yaşayan farklı Hristiyan inanç kesimlerine mensup insanları dostluk ve ortak faaliyet programları çerçevesinde birbirini anlama, karşılıklı saygı temelinde buluşturmak için ön açıcı çalışmalar yapmak' olarak belirlemiştir¹¹⁰. Dostluk Grubu barış yapma şiarı ile çalışmaya

109 Richard English (2003), *Armed Struggle: The History of the IRA* (London: Macmillan) s.178

110 Maria Power (2007), *From Ecumenism to Community Relations: Inter-church Relationships in Northern Ireland, 1980-2005* (Dublin: Irish Academic Press) s.198-9

devam etmiş, kendisine ‘Barış yapanlar ne mübarektir, onlar Tanrı’nın oğullarıdır’ anlayışını ilke edinmiştir¹¹¹. Dostluk Grubunun dini ve yardımsever yaklaşımları Kuzey İrlanda’daki çatışmanın taraflarınca kabul edilmelerine, dürüst ve tarafsız görülmelerine katkı sunmuştur. Dostluk Grubunun farklı mezhepleri bir araya getiren bir yapıda olması, grubun arabuluculuk girişimlerinde dolaylı baskı gücüne sahip olmasını da sağlamıştır. İnanca dayalı bir dostluk grubu olmaları nedeniyle hem inanç kurumları ağı üzerinden kaynak sağlama hem de arabuluculuk mekanı olarak yerel kiliseleri kullanma imkanları olmuştur.

Bu Dostluk Grubu ve bu gruba dahil olan bireyler, Sinn Féin ile Birlikçiler arasında henüz kamuoyuna açık şekilde duyurulmadan önceki gizli buluşmalar için yapılan arabuluculuk çalışmalarında etkili olmuşlardır. Dostluk Grubu 1993 yılında Sinn Féin ile Birlikçi parti taraftarlarının katıldığı bir barış çalıştayında taraflara kendi aralarında sorunlarını tartışmalarını ve ateşkes çağrısında bulunmalarını söylemiştir. 1994 yılında ilan edilen ateşkes için pek çok faktör rol oynasa da bunun sağlanmasında Dostluk Grubu temel arabulucu rolü oynamıştır¹¹². Dostluk Grubunun çalışmaları, Hükümet ile farklı silahlı gruplar arasında resmi ve gizli yollardan süren müzakereler ve sonrasında 1990’lı yıllarda ilerlemeye başlayan barış sürecine ciddi bir destek sağlamıştır.

111 Fitzroy Presbyterian Church, ‘Fitzroy-Clonard Fellowship’, http://www.fitzroy.org.uk/Articles/125832/Fitzroy_Presbyterian_Church/About_Us/Ministries/Fitzroy_Clonard_Fellowship.aspx, En son erişim tarihi: 11 Eylül 2012

112 Fitzroy Presbyterian Church, ‘Fitzroy-Clonard Fellowship’, http://www.fitzroy.org.uk/Articles/125832/Fitzroy_Presbyterian_Church/About_Us/Ministries/Fitzroy_Clonard_Fellowship.aspx, En son erişim tarihi: 11 Eylül 2012

Dostluk grubu 1999 yılında 'Belfast'ta siyasi temelde yaptığı barış çabalarından' dolayı Pax Christi Uluslararası Barış Ödülü'ne layık görülmüştür¹¹³. Bu Dostluk Grubu, farklı kesimlerden önde gelen kişileri bir araya getirerek, aralarında var olan ve çatışmaya sebep olan farklılıkları aşılmasıyla ileriye doğru nasıl bir yol alınabileceğini tartışan örnek bir sivil toplum arabuluculuğuna işaret etmektedir. Kuzey İrlanda'nın toplumsal yapısı dikkate alındığında, Dostluk Grubunun dini bir temelini olması, arabulucuların her iki tarafın aşına olduğu bir metin olan İncil'den dersler çıkarma yolu ile hareket etmesi özellikle etkili olmuştur.

Uzlaşma için Corrymeela Merkezi

Genel olarak Corrymeela Toplumu¹¹⁴ olarak bilinen Uzlaşma için Corrymeela Merkezi Protestan din adamı Ray Davey tarafından kurulmuştur. Merkez 1965 yılında hem Protestan hem de Katoliklerin bir araya gelerek diyalog içine girmelerini ve İsa'nın düşmanlarını affetmesini model olarak takip etmelerini sağlamak için kurulmuştur¹¹⁵. Merkezin ilk katılımcıları Kuzey İrlanda'nın farklı kesimlerinden ve iki mezhepten Hristiyanlardır. Katılımcılar Kuzey İrlanda'da mevcut toplumsal

113 Pax Christi International, 'Pax Christi Peace International Peace Prize to Clonard Fitzroy Fellowship', <http://217.136.251.239:8888/storage/HR22E99.pdf>, En son erişim tarihi: 11 Eylül 2012

114 The Corrymeela Community, <http://www.corrymeela.org/>, En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

115 Nukhet Ahu Sandal (2011), 'Religious actors as epistemic communities in conflict transformation: the cases of South African and Northern Ireland', *Review of International Studies*, Vol.37, No.3, s.929-949 (s.946)

ayrışmaların ortadan kalkmasını ve yeni fırsatların yaratılmasını arzu ediyorlardı.

Merkez, kendi binasında çeşitli mezheplerin katılımına açık çalışma atölyeleri düzenlemiş, bu çalışmalar çatışma sonrası dönemde de devam etmiş ve farklı kesimleri uzlaştırıcı çabalar içine girilmiştir. Bu çalışmalar farklı toplumların liderlerine aktarılarak bir anlamda değişime etki yapılmıştır. Bu kurumlaşma, toplumların kendilerine ait bir süreç yoluyla çatışmanın çözümü sürecine katkı yaptıklarını gösteren ve sivil toplumun öncülük ettiği bir çalışmaya örnektir.

Uluslararası Arabuluculuk : George Mitchell'in Rolü

Senatör George Mitchell'in 1995-2001 yılları arasındaki resmi görevi Amerika Birleşik Devletleri Kuzey İrlanda Özel Elçisi olduğu halde, aslında oynadığı rol Bir Buçuk Etüd Diplomasi kavramına denk düşmektedir. Mitchell 1990'lı yıllarda Kuzey İrlanda Barış Müzakereleri döneminde etkili bir arabuluculuk yapmış, Kuzey İrlanda'daki silahsızlanmanın nasıl olabileceğine dair çalışan ve bu alanda çığır açan bir komisyonun liderliğini yapmıştır. Bu sürecin sonunda hazırlanan ve adına 'Mitchell Prensipleri' verilen bu ilkeler taraflara şiddete dayalı olmayan bir yol izlenerek nasıl ilerleme sağlanabileceğini gösterirken taraflardan bunlara 'tümüyle ve kesin' bağlılık talep edilmiştir. Bu prensipler şunlardır:

- Siyasal sorunların demokratik ve tamamiyle barışçıl yollardan çözümü

- Bütün silahlı örgütlerin tümüyle silahsızlandırılması
- Bu silahsızlanmanın bağımsız bir komisyon gözetimi ve tatmini temelinde gerçekleştirilmesi
- Tarafların kendilerinin şiddetten vazgeçtiğini, başkalarının kullanacağı şiddet ya da şiddet kullanma tehdidine karşı çıktıklarını, böylesi bir tehdidin sürece ve bütün partiler tarafından katılım sağlanarak sürdürülen müzakerelere etki yapmasına karşı çıktıklarının ilan etmesi
- Bütün tarafların katılımı ile sürdürülen ve üzerinde uzlaşma sağlanan herhangi bir anlaşmanın şartlarına uyulması, katılmadıkları sonuçlar ile demokratik ve tamamiyle barışçıl yollardan çareler aranması
- Cezalandırma, öldürme ve dövme yöntemlerine son verilmesi ve bu tür yöntemlerin uygulanmasının etkili adımlarla önlenmesi¹¹⁶

Mitchell'in oynadığı rol ve yaptığı arabuluculuk oldukça belirgin sonuçları olan bir çalışmaydı. Çünkü bir yandan taraflar silahsızlanırken diğer yandan da buna paralel olarak müzakereler devam etmekteydi. Taraflar bu belirlenmiş prensipleri kabul ettiler. Bu ilkeler 1998 yılında imzalanan Hayırlı Cuma Anlaşması'nın icrasında da etkili bir rol oynamıştır. Senatör Mitchell, 'Mitchell Prensiplerinin' oluşturulmasından sonra bu görevin gereği olarak prensiplerin taraflara uygun bir şekilde uygulanmasını garanti

116 'The Mitchell Principles', <http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/bi26198.htm>,
En son erişim tarihi: 15 Eylül 2012

altına almak için çalışmalarına devam etmiştir¹¹⁷. Mitchell'in bu prensiplerin uygulanması için hem teşvik hem de dolaylı baskı kurma gücü vardı. Ancak sınırlı bir yetki alanına sahip olduğu için Kuzey İrlanda'daki toplumların diğer sorunlarına yanıt olma imkanı bulamamıştır.

Kuzey İrlanda Sivil Forumu

Kuzey İrlanda Sivil Forumu, spor, kilise, kültür ve eğitim gibi farklı alanlardan sivil toplum alanları ile ilişki kurma imkanı sağlayan, Kuzey İrlanda'daki barış sürecinin en göze çarpan sonuçlarından biridir. Forumun kanun yapma veya idare etme yetkisi yoktu ancak şiddetten barışa geçiş döneminde bir istişare kurum görevi görmüş ve çok önemli roller oynamıştır. Başkanlığını bir sivil toplum lideri olan, Kuzey İrlanda endüstrisinde aktif bir rol oynayıp Kraliçe nişanı ile ödüllenen Chris Gibon yapmıştır. Ancak forumun ömrü uzun sürmemiş, 2002 yılında Kuzey İrlanda Meclisi'nin askıya alınmasıyla birlikte onun da çalışmaları askıya alınmıştır. Forum barış sürecini takiben gelişen geçiş döneminde sivil toplum tarafından yürütülen arabulucuğa iyi bir örnek teşkil etmektedir.

117 Kerim Yıldız and Susan Breau (2010), *The Kurdish Conflict: International Humanitarian Law and Post-Conflict Mechanisms* (Abingdon: Routledge), s.248

Vaka Analizi 2: Darfur'da Sivil Toplumun Arabuluculuğu

Darfur sorunu, aşiretler arasında ki sorunların, kökeni 1980'li yıllara dayanan şiddetli bir etnik çatışmaya dönüşmesi olarak tarif edilebilir. Aşiretler arasındaki sorunlar çok sayıda insanın ızdırıp çekmesine ve hayatlarının yerle bir olmasına neden olduğu halde ne ulusal ne de uluslararası anlamda soruna önem verilmemiştir¹¹⁸. Meseleye ilişkin ilgisizlik bugünkü silahlı çatışmaların başlamasına da zemin hazırlamıştır.

Darfur'daki çatışmaların içiçe geçmiş ve birbirinden ayrılmaz iki dinamiği vardır. Bu dinamiklerden ilki aşiretlerin kendi aralarında ve diğer aşiretlerle sürdürdükleri çatışmadır. İkinci dinamik ise çatışmanın Darfur ulusal kimliği ve siyasal karar alma süreciyle olan bağlantısıdır. Birinci dinamik, 'Birbirine rakip olan bireylerin, grupların ve kabilelerin toprak sahibi olmak, doğal kaynaklara ve zengin otlaklara erişmek gibi ekonomik imtiyazlara sahip olma sorunu' ile ilintilidir¹¹⁹. İkinci dinamik ise 'Sosyal adalet, dışarıda tutulma, yabancılaştırma, azgelişmişlik, marjinalleştirme, kamusal alanlarda eşit olmayan oranda temsil, ülkenin siyasal ve ekonomik yaşamında bölgede yaşayan insanlara karşı uygulanan ayrımcılık' gibi sorunlarla ilişkilidir¹²⁰.

118 Darfur Relief and Documentation Centre, 'Origins of the Armed Conflict in Darfur', http://www.darfurcentre.ch/images/00_DRDC_documents/About_Darfur/Origin_of_the_Armed_Conflicts_in_Darfur.pdf, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

119 Darfur Relief and Documentation Centre, 'Origins of the Armed Conflict in Darfur', http://www.darfurcentre.ch/images/00_DRDC_documents/About_Darfur/Origin_of_the_Armed_Conflicts_in_Darfur.pdf, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

120 Darfur Relief and Documentation Centre, 'Origins of the Armed Conflict in Darfur', http://www.darfurcentre.ch/images/00_DRDC_documents/About_Darfur/Origin_of_the_Armed_Conflicts_in_Darfur.pdf, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

Darfur bölgesinin Sudan'da ana akım siyaset içinde temsil edilmediği düşünüldüğünde, sivil toplum, bu boşluğu doldurma anlamında kilit bir öneme sahip kesim haline gelmekteydi. Öte yandan 'bir toplumun içinde veya toplumlar arasında yaşanan herhangi bir çatışmayı, diyalog ve arabuluculuk yoluyla çözerek barış ve uzlaşma sağlama' çabasının Darfur halkının geleneklerinde derin kökleri bulunmaktadır¹²¹. Afrika'da sivil toplumun önemi 1990 yılının Şubat ayında Tanzanya'nın Arusha kentinde Afrika Birliği Örgütü (Organisation of African Union - OAU)¹²², Birleşmiş Milletler Ajansları ve Afrikalı sivil toplum örgütlerini bir araya toplayan 'İyileşme ve Kalkınma Sürecindeki Afrika'da 'Kamusal Katılım' konulu konferans¹²³ aracılığıyla daha da yerleşik bir hal almıştır. Bu konferans sonrasında hazırlanan Kamusal Katılım için Arusha Sözleşmesi 'dönüm noktası niteliğinde olan uzun döneme yayılmış kalkınma projelerine, sivil toplumun da temel kurum olarak katılabilmesi için, Afrika hükümetlerinin bu kurumları idari sisteme entegre etmesinin gerekliliğine' vurgu yapmaktadır¹²⁴. Bu sayede sivil toplumun arabulucu olma potansiyelinin önü resmen açılmıştır.

121 Darfur-Darfur Dialogue and Consultation, 'About', <http://dddc.org/about.shtml>, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

122 Bu örgüt 1963 yılının Mayıs ayında 32 devletin attığı imza ile kurulmuş, 2002 yılında ise Afrika Birliğinin (Afrikan Union) kurulması ile dağıtılmıştır.

123 Shauna Mottiar and Salomé van Jaarsveld, 'Mediating Peace in Africa: Securing Conflict Prevention', http://www.accord.org.za/downloads/reports/ACCORD_Mediating_Peace_Africa.pdf,

En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

124 Shauna Mottiar and Salomé van Jaarsveld, 'Mediating Peace in Africa: Securing Conflict Prevention', http://www.accord.org.za/downloads/reports/ACCORD_Mediating_Peace_Africa.pdf,

En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

Darfur için Süre Bitimine Dayalı Diplomasi

Afrika Birliği, Birleşmiş Milletler, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve diğer uluslararası ortakların da verdiği destekle 2005 ve 2006 yılları arasında Darfur'daki barış görüşmelerinde arabuluculuk yapmıştı. Sudan Hükümeti ile Darfur'daki ayrılıkçı iki grup arasında kapsamlı bir barış sağlamayı amaçlayan bu görüşmeler 'Süre Bitimine Dayalı Diplomasi' esasıyla yürütülmüştür¹²⁵. Bu terim, dışarıdan yürütülen müzakerelerin sınırlı bir takvim içinde yapılması anlamına gelmektedir. Öte yandan görüşmeler Afrika Birliği, BM ve diğer kesimlerce belirlenen ve yerine getirilemeyecek takvimlere göre yürütülmeye çalışılmıştır. Ayrılıkçı gruplar ve Sudan hükümeti belirlenmiş bu takvimleri hiçbir şekilde dikkate almazken arabulucularsa hükümetler arası kurumlar tarafından belirlenmiş bu takvimlere bağlı kalmak zorunda kalmışlardır¹²⁶. Görüşmelerin belli bir hızı yakalamasını engelleyen bu durum çatışmanın sebebi olan konuların kapsamlı olarak tartışılmasına imkan verecek esnekliği de ortadan kaldırmıştır. Süre bitimine dayalı bu süreç aynı zamanda arabulucuların sivil toplumla müzakere ve değerlendirme yapmasını da engellemiştir. Uzun süreli barışın temel şartlarından birinin barış anlaşmasının en geniş şekilde kabul edilip sahiplenilmesi olduğu akılda tutulduğunda süreç bu bakımdan da zorlaşmıştır.

125 Laurie Nathan (2006), 'The Failure of Deadline Diplomacy in Darfur', *The RUSI Journal*, Vol.151, No.4, s.74-78

126 Laurie Nathan (2010), 'Towards a New Era in International Mediation', <http://www2.lse.ac.uk/internationalDevelopment/research/crisisStates/download/Policy%20Directions/Towards%20a%20new%20era%20in%20international%20mediation.pdf>,

En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

Belirlenmiş sürenin bitim tarihlerine uyma zorunluluğu nedeniyle arabulucular, diyalogun ve müzakerelerin kolaylaştırıcıları yahut Darfur Barış Anlaşması'nı hazırlayacakları şeklinde değil birer hakem gibi görülmeye başlanmıştır. Dolayısıyla zamanın çoğu arabulucu tarafından hazırlanan anlaşmanın müzakereye dahil olan taraflarca hoşça giden yahut tarafların anlaşamadıkları bölümleri üzerine harcanmış taraflar enerjilerinin çoğunu birbirleriyle konuşmaktan ziyade arabulucularla lobi yapmaya harcamışlardır¹²⁷. Bunun yanında taraflar kendi üretmedikleri bu anlaşmayı oldukça az oranda sahiplenmişlerdir. Görüşmelerin son günlerinde, Afrikalı ve diğer yabancı liderler, isyancı liderler üzerinde 'yaptırımlarla tehdit ve azar' yoluyla baskı kurmaya ve onlara anlaşmayı imzalatmaya çalışmışlardır¹²⁸. Anlaşma oldukça uzun olduğu için Darfurlu isyancı grupları temsil eden delegasyonlar son ve bağlayıcı karardan önce belgeyi bir bütün olarak inceleme imkanı bulamamıştır. Bunun bir diğer sebebi de belgenin çevirisinin zamanında yapılmamasıdır. Yanı sıra Darfur halkını temsil ettiği ifade edilen kesimler anlaşmayı temsil ettikleri halk ile tartışıp değerlendirme imkanı da bulamamıştır¹²⁹. Liderlerden sadece biri anlaşmayı imzalarken, diğer iki isyancı grup anlaşmayı imzalamaksızın görüşmeleri terk etmiştir.

127 Laurie Nathan (2007), 'The Making and Unmaking of the Darfur Peace Agreement', in Alex de Waal (ed.), *War in Darfur and the Search for Peace* (Cambridge, MA: Harvard University Press), s.245-266 (s.260)

128 Laurie Nathan (2010), 'Towards a New Era in International Mediation', <http://www2.lse.ac.uk/internationalDevelopment/research/crisisStates/download/Policy%20Directions/Towards%20a%20new%20era%20in%20international%20mediation.pdf>, accessed 10 September 2012

129 Alex de Waal(2006), 'I will not sign', *London Review of Books*, Vol.28, No.23, www.lrb.co.uk/v28/n23/alex-de-waal/i-will-not-sign, En son erişim tarihi: 18 Eylül 2012

Bu anlaşma, taraflarda sahip çıkılması gereken bir anlaşma hissi doğurmadığı için hiçbir zaman meşru bir barış anlaşması olarak kabul edilmemiştir. Tarafların çatışmanın devam etmesine sebep olan sorunları ve çözümleri tartışmak için çok az fırsatı olmuştur. Öte yandan bu sürece, dışarıdan belirlenen bir takvimle yürütülmesine rağmen, eğer sivil toplumun dahil olmasına imkan verilseydi, bu arabulucuların üzerlerinde daha az baskı hissetmelerini ve dolayısıyla daha gerçekçi bir takvim içinde sorunun çözümü arayışına girilmesini mümkün kılabilirdi. Bu sürece daha fazla zaman ve esneklik de tanıyabilirdi. Eğer sivil toplum aktörleri sürece dahil olabilselerdi, Darfur halkının da sürece daha fazla sahip çıkması sağlanmış olacaktı.

Darfur – Darfur Diyalog ve Danışmanlığı (DDDC)

Darfur – Darfur Diyalogu ve Danışmanlığı (DDDC) inisiyatifi, Darfur Barış Anlaşması'nın bir ürünü olarak, Darfur sorununa ait olan konuları ve Darfur Barış Anlaşması'nın şartlarını sivil toplum tarafından tartışma imkanı sunmak üzere oluşturulmuştur. Darfur – Darfur Diyalogu ve Danışmanlığı (DDDC) inisiyatifi kendisini 'Darfurluların sürdürülebilir bir barış ve uzlaşmaya erişebilmelerini sağlamak için görüş ve fikirlerini ifade etmelerini sağlamak üzere oluşturulmuş özerk ve politik olmayan bir inisiyatif olarak ' tarif etmektedir¹³⁰. Bu girişim döneminde birden fazla fırsat harcanırken, Darfur – Darfur Diyalogu ve

130 Darfur-Darfur Dialogue and Consultation, 'Home', <http://www.dddc.org/>,
En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

Danışmanlığı (DDDC) sürecinin başarısızlığının en önemli sebeplerinden birisi Darfur Barış Anlaşması'nın tarafların tümü tarafından kabul edilmemiş olmasıdır.

Her ne kadar tam bir katılımcılık sağlayamamış olsa da, Darfur – Darfur Diyaloğu ve Danışmanlığı (DDDC) sürecinin birinci derecede sorumluluğu sivil toplumun katılımını sağlamak için çaba sarf eden Afrika Birliği'ne aittir. Darfur – Darfur Diyaloğu ve Danışmanlığı (DDDC) inisiyatifinin dört temel amacı vardır. Bunlar:

1. Müzakere sürecini en geniş şekilde taraflar ve diğer kesimlere iletmek
2. Sivil toplumla yenilikçi bir şekilde ilişkilenmek
3. Darfur Toplumsal Barış ve İstikrar Fonu'nda aktif bir rol oynamak
4. Taraflar ve stratejik ortaklarla açıklığa dayalı bir ilişki kurmak¹³¹

Bu inisiyatif ulusal ve uluslararası bir destek kazanmıştır. İnişiyatifin adından, 2006 yılında kabul edilen ve BM'nin Sudan ve Darfur ile ilgili 1706 sayılı kararında da bahsedilmiştir¹³². Darfur–DarfurDiyaloğu ve Danışmanlığı (DDDC) inisiyatifinin hazırlık komitesi ve yeni başkanı Abdul Mohammed, Afrika

131 Darfur-Darfur Dialogue and Consultation, 'Home', <http://www.dddc.org/>, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

132 United Nations Security Council Resolution 1706 (2006), <http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8821.doc.htm>, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

Birliğı Barış ve Güvenlik Büyükelçisi Said Djinnit tarafından resmen ilan edilmiştir¹³³.

Darfur – Darfur Diyaloğı ve Danışmanlığı (DDDC) inisiyatifi sahip olduğı bütün iyi niyete ve sınırlı başarıya rağmen, genel olarak sivil toplumun sürece arabulucu olarak dahil olması fırsatı kaçırmıştır. Sivil toplum, Darfurluların sürece sahip çıkmasına olumlu bir etki yapabilirdi. Her ne kadar arabulucular kendilerinin tarafsız olacaklarını, sürecin politik olmaktan uzak olacağını ifade etmiş olmalarına rağmen, diğer devletlerin sürece dahil olması sebebiyle sürece dair mevcut olan şüphelerin ortadan kalkması mümkün olmamıştır¹³⁴.

Heidelberg Darfur Diyaloğı

Heidelberg Darfur Diyaloğı, Almanya’da bulunan Max Planck Karşılaştırmalı Kamu ve Uluslararası Hukuk Enstitüsünün (MPIL) girişimiyle 2006’da Darfur bölgesindeki farklı aktörleri bir araya getirme amacıyla başlamıştır. Max Planck Karşılaştırmalı Kamu ve Uluslararası Hukuk Enstitüsü (MPIL), Khartoum Üniversitesi’nin Barış Araştırmaları Enstitüsü ile ortak şekilde Darfur bölgesinden avukat, akademisyen ve sivil toplum kurumu temsilcilerinin katıldığı bir sempozyom

133 Sudan Tribune, ‘African Union: African Mission in Sudan. Press Release’, 12 November 2006, <http://www.sudantribune.com/spip.php?article18632>,

En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

134 Darfur-Darfur Dialogue and Consultation, ‘Home’, <http://www.dddc.org/>,

En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

düzenlemiştir. Sempozyoma tanınmış akademisyenler Professor Wolfrum ve Professor Al-Tayeb Haj Ateya başkanlık etmiştir. Sempozyomun amacı ‘Resmi barış sürecinde Sudan hükümeti ile tartışılabilecek bir konsensüse erişmek’ olarak belirlenmiştir¹³⁵. Başarılı bir şekilde Darfur’daki farklı kesimleri bir araya getiren sempozyomun sonucunda Heidelberg Darfur Diyalogu Sonuç Belgesi ortaya çıkmıştır¹³⁶. Bu belge Kurtuluş ve Adalet Hareketi¹³⁷ tarafından kabul edilirken, hükümet tarafından reddedilmiştir. Bu diyalog girişiminin taşıdığı önem, Kurtuluş ve Adalet Hareketi sözcüsü Abdullah Mursal’ın ‘Hükümet bu belgeyi reddeder ve Darfur halkının taleplerini karşılamaz ise bu taraflar arasında savaş anlamına gelir’ şeklindeki ifadesinden de anlaşılmaktadır¹³⁸.

Bu belge 2010 yılının Mayıs ayında Berlin’de, sivil toplumun etkisinin kabul gördüğü bir etkinlikte resmen sunulmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban-Ki Moon ‘inisiyatifi en güçlü şekilde desteklediğini’ ve ‘oluşturulmasında emeği geçenleri tebrik ettiğini’ ifade etmiş, ilan edilen sonuç belgesini ‘değerli bir sosyal süreci temsil eden bir belge’ olarak tanımlamıştır. Genel

135 Max Plank Institute for Comparative Public Law and International Law, ‘Heidelberg Darfur Dialogue’, http://www.mpil.de/ww/en/pub/research/details/know_transfer/africa_projects/heidelberg_darfur_dialogue.cfm, En son erişim tarihi: 2 Eylül 2012

136 Max Plank Institute for Comparative Public Law and International Law, Heidelberg and Peace Research Institute, University of Khartoum, ‘Heidelberg Darfur Dialogue Outcome Document’, http://www.mpil.de/shared/data/pdf/hdd_outcome_document_rev.pdf,

En son erişim tarihi: 4 Eylül 2012

137 Kurtuluş ve Adalet Hareketi (Liberation and Justice Movement) Darfur çatışmasına dahil olan ayrılıkçı gruplardan biridir.

138 Radio Dabanga, ‘Liberation and Justice Movement back Heigelberg Document’, <http://www.radiodabanga.org/node/1672>, En son erişim tarihi : 3 Eylül 2012

Sekreter sivil toplumun oynadığı rolü ‘çatışmanın sona ermesi ve barışın sağlanmasına önemli bir katkı’ olarak gördüğünü kabul etmiştir¹³⁹. Bu inisiyatifin çabaları aynı zamanda Afrika Birliği ve Birleşmiş Milletler adına ortaklaşa hareket eden esas arabulucu Djibril Yipenen Bassole tarafından da desteklenmiştir. Bu da sivil toplumun yürüttüğü arabuluculuk çabalarının meşruiyetini göstermektedir.

Heidelberg Komitesi’nden bir delegasyon, 2010 yılının Haziran ayında Doha’da yapılan bir arabuluculuk toplantısına, taslak metni sunmak üzere davet edilmiştir ancak Sudan hükümeti delegasyonu buna itiraz etmiştir. Hükümet itirazını delegasyonun gelmesi halinde barış sürecinin kesintiye uğrayacağına dayandırmıştır. Bunun yanı sıra, Heidelberg Komitesi delegasyonu, muhalefetin parçası olmakla ve ayrılıkçıları desteklemekle damgalanmıştır¹⁴⁰. Öte yandan isyancı kesimlerin lideri olan Tigani Sese’nin Heidelberg Komitesi’nin toplantıda yer almasının ‘barış sürecine destek’ olacağı yönündeki ifadesi önemlidir¹⁴¹.

139 Secretary-General Hails Civil Society Commitment to Heidelberg Darfur Dialogue’, 19 May 2010, <http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sgsm12897.doc.htm>, En son erişim tarihi : 3 Eylül 2012

140 Radio Dabanga, ‘Sudan negotiator object to Heidelberg delegation Darfur peace talks’, <http://www.radiodabanga.org/node/1440>, En son erişim tarihi: 31 Ağustos 2012

141 Radio Dabanga, ‘Sudan negotiator object to Heidelberg delegation Darfur peace talks’, <http://www.radiodabanga.org/node/1440>, En son erişim tarihi: 31 Ağustos 2012

Sese ayrıca görüşmelere dair hazırlanan çerçeve anlaşmanın bu grupların sadece ‘danışman’ olarak toplantılara katılımına imkan sağladığını ifade etmiştir¹⁴².

Bu girişim hem katılım hem de arabuluculuk yönünden bir sivil toplum çabası olduğu için Almanya Dışişleri Bakanlığı etkinliğe fon kaynağı sunmuş ancak etkinlikte aktif bir rol oynamamıştır¹⁴³. Almanya’nın böyle bir etkinliğe fon desteği vermesi sürecin özerk yapısına ve sivil toplumun tarafsızlık çabalarına olumsuz etki yapmamıştır. Bu örnek hükümetlerin sivil toplumun arabuluculuk çabalarına fon kaynağı sunması fakat bunun hükümet ile sivil toplum arasındaki ayırıcı çizgiyi bulanıklaştırmadığı tabloya açık bir örnektir. Avrupa Birliği de sivil topluma büyük önem atfeden bu inisiyatifi desteklemiştir¹⁴⁴.

142 Radio Dabanga, ‘Sudan negotiator object to Heidelberg delegation Darfur peace talks’, <http://www.radiodabanga.org/node/1440>, En son erişim tarihi: 31 Ağustos 2012

143 Max Plank Institute for Comparative Public Law and International Law, ‘Heidelberg Darfur Dialogue’, http://www.mpil.de/ww/en/pub/research/details/know_transfer/africa_projects/heidelberg_darfur_dialogue.cfm, En son erişim tarihi: 2 Eylül 2012

144 Civil Society Dialogue Network Geographic Meeting, ‘Peacebuilding in Sudan and South Sudan: The Role of the EU’, 06 October 2011, http://www.eplo.org/assets/files/2.%20Activities/CSDN/Geographic%20Meetings/Sudan%20and%20South%20Sudan/EPLO_Meeting_Report_CSDN_Meeting_Sudan_and_South_Sudan.pdf, s.2, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

Concordis International

Birleşik Krallık'ta bulunan Concordis International isimli STK, devam eden resmi süreçlerle paralel çalışmalar yürüterek uzun süreli bir barışın sağlanması için çalışma yürütmektedir. STK'nın yoğunlaştığı bölgelerden biri de Sudan'dır ve örgüt ülkenin Darfur bölgesi için 'Darfur'da Ortak Zemin' adıyla özel bir proje yürütmüştür. Projenin amacı Darfurluların Birliğini geliştirmektir.

Concordis International, bireysel bağışçılar, kiliseler, yardım vakıfları ve çeşitli toplum gruplarından elde ettiği fonlar sayesinde kaynak sıkıntısını aşırp çalışmaları için gerekli mali kaynaklara erişebilmiştir¹⁴⁵. Bu fonlar aralarında silahlı gruplar, hükümet ve sivil toplumun olduğu çeşitli kilit kesimler ile bir dizi danışmanlık çalışmasına kanalize edilmiştir¹⁴⁶. Bu danışmanlık süreci, 2004 yılının Eylül ayında toprak kullanımı ve arazi kirası sorunu üzerine başlatılmış, katılımcıların talebi üzerine de aynı yılın Aralık ayında kültür, siyaset ve ekonomi alanında bölgenin marjinalleştirilmesi üzerine bir başka danışmanlık çalışması yapılması planlanmıştır. Bu gelişme katılımcıların STK'yı ve çalışmalarını güvenilir bir arabulucu olarak kabul ettiğini de göstermektedir. 2005 yılının Ağustos ayında ise Darfur'dan zorunlu göçe maruz kalan insanların kesintisiz ve güvenli dönüşü ile yeniden entegrasyonunun nasıl sağlanacağına dair bir toplantı düzenlenmiştir. En önemlisi bu

145 Concordis International, 'Developing Darfurian Unity', <http://www.concordis-international.org/projects/sudan/108-pnp-project-2.html>, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

146 Concordis International, 'Developing Darfurian Unity', <http://www.concordis-international.org/projects/sudan/108-pnp-project-2.html>, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

danışmanlık toplantıları normal koşullarda bir araya gelmeyen ve birbiriyle konuşmayan farklı kesimlerden liderlerin bir araya gelmesini sağlamış, temel sorunlar üzerine birlikte çalışarak yapıcı çözümlere ulaşmalarına yardım etmiştir¹⁴⁷.

Bu danışmanlık çalışmalarının sonuçları, 2005 yılının Eylül ayında Nijerya'nın Abuja kentinde yapılan müzakerelere katılan taraflara ve Afrikalı arabuluculara sunulmuştur. Bu danışmanlık toplantıları bağımsız bir sürecin resmi süreçle paralel olarak nasıl ilerleyebileceğine ve aynı zamanda resmi süreci nasıl besleyebileceğine iyi bir örnektir. Sunulan belgeler Darfur halkının farklı kesimlerinden kilit isimlerin çatışmanın kaynağı olan sorunlara ilişkin vardıkları görüş birliğini temsil etmektedir. Ancak bu sorunların pek çoğu resmi müzakere sürecine yansımamıştır. Bu sebeple Concordis tarafından yürütülen bu danışmanlık çalışmaları, resmi süreçte tartışılması gereken kilit sorunlar açısından bakıldığında oldukça önemlidir¹⁴⁸.

Concordis, resmi müzakerecilerle yakın bir ilişki içinde kalmaya ve onları süreç boyunca geniş kesimlerin görüşlerini dikkate almaya teşvik etmeye çalışmıştır. Concordis'in çalışmaları arasında müzakere yapan ekiplere uzmanların katıldığı güç paylaşımı konulu çalıştaylar düzenlemekte vardır. Ancak Concordis tarafından yürütülen danışmanlık çalışmalarının sonuçları

147 Concordis International, 'Developing Darfurian Unity', <http://www.concordis-international.org/projects/sudan/108-pnp-project-2.html>, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

148 Concordis International, 'Developing Darfurian Unity', <http://www.concordis-international.org/projects/sudan/108-pnp-project-2.html>, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

gerektiği kadar dikkate alınmamıştır. Darfur Barış Anlaşması, tam bir görüş birliği olmaksızın yani üç ayrılıkçı gruptan ikisinin, anlaşmayı olması gerekenden önce imzalamaları için baskı altına alındıklarını ifade etmesine ve anlaşmayı imzalamamasına rağmen, 2006 yılının Mayıs ayında imzalanmıştır¹⁴⁹. Bu barış anlaşması fiili olarak çöktükten sonra çatışmalar yeniden başlamıştır. Bu aşamaya gelindiğinde Concordis taraflarla bir diyalog kanalı yaratmaya çalıştıysa da yapabileceklerin çok sınırlı olduğunu fark ederek durumun zorluğunu kavramışlardır.

En önemlisi ise, Concordis ‘Ortak Zemin’ isimli kendi projesi çerçevesinde gerçekleştireceği bir dizi danışmanlık çalışmasının tasarlanıp uygulanması noktasında Afrika Birliği’nin bir birimi olan Darfur – Darfur Diyalogu ve Danışmanlığı (DDDC) inisiyatifiyle birlikte çalışmıştır. Bu durum, resmi olarak hükümet tarafından yürütülen bir süreçte sivil toplumun arabuluculuk çalışmalarının gerçekleştirilebileceğinin iyi bir örneğidir. Concordis’in Darfurlular ile yaptığı danışmanlık çalışmaları işbirliği esasına dayalıdır. Concordis, toplum önderlerinin, gençlik liderlerinin, kadın gruplarının ve diğer sivil toplum gruplarının Darfur Barış Anlaşması ve Darfur – Darfur Diyalogu ve Danışmanlığı (DDDC) inisiyatifi sürecini kavrayıp uygulayabilmeleri için hem İngilizce hem de Arapça çok sayıda kaynak hazırlamıştır¹⁵⁰.

149 Concordis International, ‘Developing Darfurian Unity’, <http://www.concordis-international.org/projects/sudan/108-pnp-project-2.html>, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

150 Concordis International, ‘Developing Darfurian Unity’, <http://www.concordis-international.org/projects/sudan/108-pnp-project-2.html>, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

2008 yılının Haziran ayında Darfurlu bir dizi kurum Concordis'ten 'Darfurluların Birliğinin Geliştirilmesi' üzerine bir stratejik danışmanlık çalışması yapılmasını sağlamasını talep etmiştir. Concordis, geçmişte yaptığı çalışmaların da yardımıyla farklı sosyal, siyasal ve etnik kökenden önde gelen Darfurluyu bir araya toplamayı başarmıştır. Yapılan çalışma sonrasında 'Darfurluların, bütünlüğü korunan bir Sudan içinde; birleşik, güvenli, istikrarlı, gelişmiş bir Darfur yaratılması yönünde çaba sergilemeleri gerektiği' ortak görüşü ifade edilmiştir. Concordis arabulucu rolüne devam ederek, farklı kabile, siyasal parti, sivil toplum örgütü ve muhalefet hareketleri ile irtibat içinde, Darfur'un Birliği çalışmasını ilerletmeye, bu sayede morali bozuk halk kesimlerine umut vermeye ve can çekişmekte olan barış sürecine bir hareketlilik ve güven kazandırmaya çalışmıştır¹⁵¹. Bu çabaya sivil toplum arabuluculuğu ve sivil toplumun sürece katılım çalışması açısından pratik iyi bir çalışma örneği olarak bakmak gerekir. Concordis'in oynadığı rol daha sonra Darfur'da kurulan sivil toplum örgütleri tarafından devralınmış, ancak bu kurum Darfurlulara danışmanlık yapmaya devam etmiştir.

151 Concordis International, 'Developing Darfurian Unity', <http://www.concordis-international.org/projects/sudan/108-pnp-project-2.html>, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

Darfur Yardım ve Dökümantasyon Merkezi

İsviçre’de bulunan Darfur Yardım ve Dökümantasyon Merkezi (DRDC), 2004 yılının Mayıs ayında politik amaçları olmayan bir STK olarak ‘Darfur bölgesinde yaşanan silahlı çatışmaların barışçıl yöntemle çözülmesine bağımsız ve tarafsız bir sivil toplum yaklaşımının enjekte edilmesi’ amacı çerçevesinde kurulmuştur¹⁵². DRDC, hem Darfur bölgesinde hem de dünyanın farklı yerlerinde yaşayan ve aralarında entelektüellerin, akademisyenlerin, toplum liderlerinin, insan hakları ve demokrasi savunucularının olduğu farklı gruplardan insanları bir araya getirerek, onları Darfur’da devam eden çatışmaların sona ermesi, çatışmalar sebebiyle ortadan kalmış yaşamı yeniden inşa etme çabalarına katmayı amaçlamaktadır¹⁵³. Bu amaçları, sorunun tarafı olan farklı kesimlerden elde edilen görüşlere dayalı olarak hazırlayarak ve ilgili kesimlere dağıttıkları raporlar yoluyla gerçekleştirmektedir. Diğer kurumlardan farklı olarak toplantı, konferans, yuvarlak masa toplantısı ve seminer düzenlemeyen örgüt geleneksel arabuluculuk modelini takip etmemektedirler. Yine de hazırladığı yayınlar sayesinde tarafların birbirlerinin görüşlerini anlamalarına imkan sağlayarak önemli bir rol oynamaktadır.

152 Darfur Relief and Documentation Centre, ‘Home’,
http://www.darfurcentre.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=70&Itemid=176,

En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

153 Darfur Relief and Documentation Centre, ‘Home’,
http://www.darfurcentre.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=70&Itemid=176,

En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

Sonuç

Bu rapor sivil toplumun çatışmaların çözümünde ne kadar önemli bir rol oynayabileceğini, bir aktör olarak kabul edilebilir olabileceğini ve özellikle tarafların birbiriyle doğrudan müzakere etmediği veya edemediği durumlarda nasıl en uygun arabulucu haline gelebileceğini kapsamlı olarak ortaya koymaktadır. Her bir çatışmanın kendine özgü olduğunu, sivil toplumun herhangi bir çatışma sürecine arabulucu olarak dahil olmasının ortadaki anlaşmazlık durumunun derecesine ve sivil toplum adına arabuluculuk yapacak adayların yeterliliğine bağlı olduğunu da akılda tutmak gerekir. Resmi diplomatlar arabuluculuk yapmak için özel bir eğitim almışlardır ancak sivil toplum örgütlerinden aktörler de bu sürecin dışında tutulmamalıdır. Çünkü özellikle toplum içinde yaptıkları çalışmalar ve meslekleri gereği onlar da bu alanın gerektirdiği yeteneklere sahip olabilirler.

Özellikle inanç kesimlerinden olan insanların, hem toplum içindeki konumları, hem de toplumun onlara ilişkin meşruiyet algısı nedeniyle sahip oldukları güvenilirlikle ve tarafsızlıkla ilişkili olarak zaman zaman önemli aktörler haline gelebileceği de görülmektedir. Bu kesimin arabuluculuk çabasını sürdürme konusunda faydalı olabilecek olan kaynaklara erişme konusunda da imkanlarının daha fazla olduğu açıktır. Ayrıca arabuluculuğa ayıracak genelde daha fazla zamanı olan bu kesimlerin çabaları sayesinde, süreye dayalı diplomasi önlenebilmekte, bir anlaşmanın sağlıklı şartlarda sağlanıp geçiş döneminin başlatılmasına imkan

sunulmaktadır. İnanç kesimlerinin arabuluculuk yapması için, çatışmanın taraflarının aynı inanç kesiminden olması da şart değildir. Çünkü farklı inanç kesimleri arasında inançlar arası değerler zemini üzerinden ortak bir noktada yakalanabilmektedir. Kuzey İrlanda'da oluşturulan Fitzroy-Clonard Dostluk Grubu, inançlar arası bir grubun ne kadar etkili olabileceğini ve çatışmanın farklı tarafları arasında arabuluculuk yapabileceğini gösteren en önemli örneklerden biridir. İnanç kesimlerinden arabulucuların bir diğer önemi ise bu kesimlerin kendine özgü dolaylı bir baskı uygulama güçlerinin olması ve taraflara insani temellere dayalı olarak şiddeti durdurma çağrısı yapabilmeleridir.

Yerel STK ve yardım vakıfları ise belli bir bölge hakkındaki bilgileri, çatışmanın nedenlerine ve sonuçlarına dair algıları ve çatışmanın tarafı olan kesimlere erişebilme kolaylıkları gibi sebeplerle çatışma çözümünde oldukça önemli bir rol oynarlar. Bu kesimlerin aynen inanç grupları gibi, barış anlaşmasının sağlanmasının ardından da arabulucu rollerini sürdürmeleri söz konusu olabilir. Bu tabii ki uluslararası özellikteki sivil toplum örgütlerinin de oynayabileceği bir roldür. Özellikle belirgin bir fona sahip olan büyük örgütler sivil toplumun yürüttüğü çabalarda ciddi bir rol oynayabilirler. Yerel ve uluslararası STK'lar birlikte çalışarak barışı sağlayabilir ve süreci şiddete yer vermeyen bir sonuca taşıyabilirler. Bu kesimlerin çatışmanın hükümete muhalif olan taraflarca hükümetçe yürütülen bir süreçte arabulucu olarak kabul edilmeleri daha mümkün olabilir.

Bir Buçuk Etüd Diploması esasıyla hareket eden arabulucuların, sivil toplum içinde görünür bir önemi vardır. Bunun en iyi

örneklerinden birisi George Mitchell'in Kuzey İrlanda sorununda oynadığı önemli rol ve oluşturduğu Mitchell Prensipleri'nin Hayırlı Cuma Anlaşması'na yaptığı katkıdır. Hükümete muhalif olan kesimlerin, Bir Buçuk Etüd esasıyla hareket eden aktörlere hükümete yakın olmalarından dolayı çekimser kalmasının önüne geçmek için gerekli önlemler alınmalıdır. Bunun yanı sıra Bir Buçuk Etüd esasına dayalı arabulucular, hem kaynaklara erişme hem de taraflar üzerine dolaylı baskı kurma imkanına sahip oldukları için sonuç alma noktasında daha başarılıdırlar.

Kuzey İrlanda ve Darfur örnekleri, bağımsız çabaların tarafları bir araya getirme konusunda çok başarılı olabileceğini ancak bu bağımsız çabaların aynı zamanda hükümetler tarafından yürütülen resmi süreçlerin içine yedirilmesiyle daha da etkili olabileceğini göstermektedir. Heidelberg–Darfur Diyalog Girişimi ile Concordis International tarafından yürütülen çalışmaların her ikisi de sivil toplumun resmi sürece ne kadar çarpıcı bir etkide bulunabileceğini göstermektedir. Bu çabaların muhtemel olumlu etkileri Darfur'da arabuluculuk yapan Afrika Birliği tarafından sürece bütünüyle uyarlanmadığı için ne yazık ki tümüyle gerçekleşmemiştir.

Herhangi bir barış sürecinin toplum tarafından sahiplenilebilmesi için, sivil toplumun sürece katılımı ve sivil toplum ile gerekli Danışmanlıkların yapılması son derece gereklidir. Sivil toplumun arabulucu olması, bu sahiplik hissini geliştirmeye katkı sunacağı gibi, sivil toplumdan arabulucuların çatışmanın çözümü sürecinin bütün aşamalarına katılması, hükümet tarafından yürütülen sürecin desteklenip dahada güçlenmesine katkı sunabilir.

Kaynakça

Amkeni Wakenya, 'Wajir Peace and Development Agency', <http://www.amkeniwakenya.org/index.php/csos/view/wajir-peace-and-development-agency-wpda>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

Anheier, H. K. (2004), *Civil Society: Measurement, Evaluation and Policy* (London: Earthscan Publications Ltd.)

Assefa, Hizkias (2004), 'The Challenges of Influencing Policy in Conflict Situations', in Mari Fitzduff and Cheyanne Church (eds.), *NGOs at the Table: Strategies for Influencing Policies in Areas of Conflict* (Oxford: Oxford University Press), s.45-56

BBC, 'Secret Peacemaker', (5:31-5:55), <http://www.youtube.com/watch?v=LHCF4iz9vUM>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

Benjamin, Robert, 'The Risks of Neutrality – Reconsidering the Term and Concept', <http://www.mediate.com/articles/benjamin.cfm>, En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

Bercovich, Jacob (1997), 'Mediation in International Conflicts: Theory, Practice and Developments', in I. William Zartman (ed.), *Peacemaking in International Conflict: Methods and Techniques* (Washington DC: United States Institute of Peace), s.163-94

Berchovich, Jacob and Jackson, Richard (1997), *International conflict Management, 1945-1995: A Chronological Encyclopaedia of Conflicts and their management* (Washington DC: Congressional Quarterly)

Bercovitch, Jacob and Kadayifci-Orellana, S. Ayse (2009), 'Religion and Mediation: The Role of Faith-Based Actors in International Conflict Resolution', *International Negotiation*, No. 14, s.175-204

Berridge, G. R. (2010), *Diplomacy: Theory and Practice* (Basingstoke: Palgrave MacMillan)

Bew, John, Frampton, Martyn and Gurruchaga, Inigo (2009), *Talking to Terrorists* (London: Hurst & Company)

Carey, Henry F. (2003), 'Conclusion: NGO Dilemmas in Peace Processes', *International Peacekeeping*, Vol.10, No.1, s.172-179

Catholic Relief Services, 'The Mission of Catholic Relief Services', <http://crs.org/about/mission-statement/>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

CAIN, 'An Index of Deaths from the Conflict in Ireland', <http://cain.ulst.ac.uk/sutton/tables/Year.html>, En son erişim tarihi: 26 Ağustos 2012

CAIN, 'The Mitchell Principles', <http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/bi26198.htm>, En son erişim tarihi: 15 Eylül 2012

Civil Society Dialogue Network Geographic Meeting, 'Peacebuilding in Sudan and South Sudan: The Role of the EU', 06 October 2011, [http://www.eplo.org/assets/files/2.%20Activities/CSDN/Geographic%20Meetings/Sudan%20and%20South%20Sudan/EPLO Meeting Report CSDN Meeting Sudan and South Sudan.pdf](http://www.eplo.org/assets/files/2.%20Activities/CSDN/Geographic%20Meetings/Sudan%20and%20South%20Sudan/EPLO%20Meeting%20Report%20CSDN%20Meeting%20Sudan%20and%20South%20Sudan.pdf), En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

Civil Society International (2003), 'What is Civil Society?', <http://www.civilsoc.org/whatisCS.htm>, En son erişim tarihi: 28 Ağustos 2012

Concordis International, 'Developing Darfurian Unity', <http://www.concordis-international.org/projects/sudan/108-pnp-project-2.html>, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

Cooper, Tim Pat (2002), *The Troubles: Ireland's Ordeal and the Search for Peace* (Basingstoke: Palgrave)

Cowper-Coles, Freddie (2012), 'Anxious for peace': the Provisional IRA in Dialogue with the British Government, 1972-1975', *Irish Studies Review*, s.1-20

Craig, Tony (2012), 'From Backdoors and Back Lanes to Backchannels: Reappraising British Talks with the Provisional IRA, 1970-1974', *Contemporary British History* Vol.26, No.1, s.97-117

Crocker, C. A. (2007), *Peacemaking and Mediation: Dynamics of a Changing Field* (New York: International Peace Academy)

The Corrymeela Community, <http://www.corrymeela.org/>, En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

Darfur-Darfur Dialogue and Consultation, 'About', <http://dddc.org/about.shtml>, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

Darfur-Darfur Dialogue and Consultation, 'Home', <http://www.dddc.org/>, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

Darfur Relief and Documentation Centre, 'Origins of the

Armed Conflict in Darfur', [http://www.darfurcentre.ch/images/00_DRDC_documents/About Darfur/Origin of the Armed Conflicts in Darfur.pdf](http://www.darfurcentre.ch/images/00_DRDC_documents/About_Darfur/Origin_of_the_Armed_Conflicts_in_Darfur.pdf), En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

Department of Public Information Non-Governmental Organisation, 'Membership', <http://outreach.un.org/ngorelations/membership/>, En son erişim tarihi: 21 Ağustos 2012

English, Richard (2003), *Armed Struggle: The History of the IRA* (London: Macmillan)

Fitzroy Presbyterian Church, 'Fitzroy-Clonard Fellowship', [http://www.fitzroy.org.uk/Articles/125832/Fitzroy Presbyterian Church/About Us/Ministries/Fitzroy Clonard Fellowship.aspx](http://www.fitzroy.org.uk/Articles/125832/Fitzroy_Presbyterian_Church/About_Us/Ministries/Fitzroy_Clonard_Fellowship.aspx), En son erişim tarihi: 11 Eylül 2012

Fitzroy Presbyterian Church, 'Peace and Reconciliation', [http://www.fitzroy.org.uk/Groups/80942/Fitzroy Presbyterian Church/Helping Others/Reconciliation/Reconciliation.aspx](http://www.fitzroy.org.uk/Groups/80942/Fitzroy_Presbyterian_Church/Helping_Others/Reconciliation/Reconciliation.aspx), En son erişim tarihi: 11 Eylül 2012

Folic, B. Michael (1997), 'State-led civil society', in Timothy Brooke and B. Michael Frolic (eds.), *Civil Society in China* (Armonk, NY: East Gate Books), s.46-67

Gallagher, R.D. Eric (1991), 'Northern Ireland: The Record of the Churches', *An Irish Quarterly Review*, Vol.80, No.318, s.169-177

The Guardian, 'Talking to the enemy: the secret intermediaries who contacted the IRA', 18 March 2008, <http://www.guardian.co.uk/politics/2008/mar/18/northernireland.northernireland>, En son erişim tarihi: 13 Eylül 2012

Halloway, Richard (2001), *Towards Self-reliance: A Handbook for Resource Mobilisation for Civil Society Organisations in the South* (London: Earthscan Publications Ltd.)

Hudson, Heidi (2005), 'Peacekeeping Trends and Their Gender Implications for Regional Peacekeeping Forces in Africa: Progress and Challenges', in Dyan Mazurana, Angela Raven-Roberts and Jane Parpart, *Gender, Conflict and Peacekeeping* (Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.), s. 111-133

Islamic Relief Worldwide, <http://www.islamic-relief.com/>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

Johnston, Douglas M. (1991-1992) 'Religion and Conflict Resolution', *Notre Dame Law Review* Vol.67, s.1433-1441

Kaldor, Mary (2003), 'The idea of global civil society', *International Affairs*, Vol.79, No.3, s.583-593

Keane, John (1988), *Democracy and Civil Society: On the Predicaments of European Socialism, the Prospects for Democracy, and the Problem of Controlling Social and Political Power* (London: Verso)

Keane, John (2003) *Global Civil Society?* (Cambridge: Cambridge University Press)

Maiese, Michelle (2005), 'Neutrality', <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/neutrality>, En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

Max Plank Institute for Comparative Public Law and International Law, 'Heidelberg Darfur Dialogue', http://www.mpil.de/ww/en/pub/research/details/know_transfer/africa_projects/heidelberg_darfur_dialogue.cfm, En son erişim tarihi: 2 Eylül 2012

McKeon, Celia (2005), 'Civil Society: Participating in Peace Processes', http://www.c-r.org/sites/c-r.org/files/CivilSocietyParticipatinginPeaceProcesses_2005_ENG.pdf, accessed 20 August 2012

Morrow, Duncan, 'Beyond Politicians: Civil Society and Securing Peace in Northern Ireland', <http://www.nicec.ulster.ac.uk/morrow.pdf>, En son erişim tarihi: 26 Ağustos 2012

Mottiar, Shauna and Salomé van Jaarsveld (2009), 'Mediating Peace in Africa: Securing Conflict Prevention', http://www.accord.org.za/downloads/reports/ACCORD_Mediating_Peace_Africa.pdf, En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

Mumford, Andrew (2011), 'Covert Peacemaking: Clandestine Negotiations and Backchannels with the Provisional IRA during the Early 'Troubles', 1972-76', *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, Vol.39, No.4, s.633-648

Nathan, Laurie (2006), 'The Failure of Deadline Diplomacy in Darfur', *The RUSI Journal*, Vol.151, No.4, s.74-78

Nathan, Laurie (2007), 'The Making and Unmaking of the Darfur Peace Agreement', in Alex de Waal (ed.), *War in Darfur and the Search for Peace* (Cambridge, MA: Harvard University Press), s.245-266

Nathan, Laurie (2010) 'Towards a New Era in International Mediation, <http://www2.lse.ac.uk/internationalDevelopment/research/crisisStates/download/Policy%20Directions/Towards%20a%20new%20era%20in%20international%20mediation.pdf>, En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

National University of Ireland, Galway: James Hardiman Library Archives: POL35/63/20, 'Brendan Duddy's diary', 04 June 1975

NICVA and CIVICUS (2005), 'Civil Society Index: Data Overview Report. Northern Ireland', s.3 http://www.nicva.org/sites/default/files/Research_Background_Report_CIVICUS.pdf, accessed 10 September 2012

Odaira, Takeshi (2009), 'The effectiveness of Third-Party Mediation in Internal Armed Conflicts: Cases of Mindanao and Aceh', *Journal of Social Science*, No.68, s.31-52, http://icussri.files.wordpress.com/2009/03/icu68_odaira.pdf, En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

Ó Dochartaigh, Niall (2011), 'IRA Ceasefire 1975: a missed opportunity for peace?', *Field Day Review* 7, pp.50-77 (p.56) http://oconnellhouse.nd.edu/assets/54313/ira_ceasefire_1975.pdf, En son erişim tarihi: 23 Eylül 2012

Organisation for Security and Cooperation in Europe (2011), 'Perspectives of the UN and Regional Organisation on Preventative and Quiet Diplomacy, Dialogue, Facilitation and Mediation', <http://www.osce.org/cpc/76015>, En son erişim tarihi: 6 Eylül 2012

Pax Christi International, 'Pax Christi Peace International Peace Prize to Clonard Fitzroy Fellowship', <http://217.136.251.239:8888/storage/HR22E99.pdf>, En son erişim tarihi: 11 Eylül 2012

PeaceWomen, 'National Action Plans', <http://peacewomen.org/pages/about-1325/national-action-plans-naps>, En son erişim tarihi: 5 Eylül 2012

Post, Robert C. and Rosenblum, Nancy L. (2002), 'Introduction', in Nancy L. Rosenblum and Robert C. Post (eds.), *Civil Society and Government* (Princeton, NJ: Princeton University Press), s.1-25

Powell, Jonathan (2008), *Great Hatred, Little Room: Making Peace in Northern Ireland* (London: The Bodley Head)

Power, Maria (2007), *From Ecumenism to Community Relations: Inter-church Relationships in Northern Ireland, 1980-2005* (Dublin: Irish Academic Press)

Quakers in the World, <http://www.quakersintheworld.org/home.html>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

Radio Dabanga, 'Liberation and Justice Movement back Heigelberg Document', <http://www.radiodabanga.org/node/1672>, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

Radio Dabanga, ‘Sudan negotiator object to Heidelberg delegation Darfur peace talks’, <http://www.radiodabanga.org/node/1440>, En son erişim tarihi: 31 Ağustos 2012

Rogelio, Alonso (2004), ‘Pathways out of terrorism in Northern Ireland and the Basque Country: The Misrepresentation of the Irish Model’, *Terrorism and Political Violence*, Vol.16, No.4, s.695-713

Ross, Dennis (2007), *Statecraft: And How to Restore America’s Standing in the World* (New York: Farrar, Straus & Giroux)

Sandal, Nukhet Ahu (2011), ‘ Religious actors as epistemic communities in conflict transformation: the cases of South African and Northern Ireland’, *Review of International Studies*, Vol.37, No.3, s.929-949

Schwartz, Frank J. (2003) ‘What Is Civil Society?’ in Frank J. Schwartz and Susan J Pharr (eds.), *The State of Civil Society in Japan* (Cambridge: Cambridge University Press), s.23-41

Smith, Amy L. and Smock, David R. (2008), ‘Managing a Mediation Process’, s.47, http://www.usip.org/files/file/managing_mediation_process.pdf, En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

Spencer, Graham (2008), ‘Containing Dialogue: The British Government and Early Talks in the Northern Ireland Peace Process’, *The British Journal of Politics & International Relations*, Vol. 10, No. 3, s.452-471

Sudan Tribune, 'African Union: African Mission in Sudan. Press Release', 12 November 2006, <http://www.sudantribune.com/spip.php?article18632>, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

Sudan Tribune, 'AU Launches Darfur-Darfur Dialogue and Consultation', <http://www.sudantribune.com/spip.php?article18632>, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

Taulbee, James Larry Creekmore Jr., and Marion V. (2003), 'NGO Mediation: The Carter Centre,' *International Peacekeeping*, Vol.10, No.1, s.156-171

United Nations, 'Mediation Plays a Vital Role in Preventing Conflict, Settling Disputes', 23 May 2012, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42067&Cr=mediation&Cr1#.UE2wgbJIRbw>, En son erişim tarihi: 10 Eylül 2012

United Nations Security Council Resolution 1325 (2000), www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1325%282000%29, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

United Nations Security Council Resolution 1706 (2006), <http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8821.doc.htm>, En son erişim tarihi: 3 Eylül 2012

United Nations Security Council Resolution 1820 (2008), www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1820%282008%29, accessed 03 September 2012

United Nations Security Council Resolution 1888 (2009), www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1888%282009%29, accessed 03 September 2012

United Nations Security Council Resolution 1889 (2009), www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1889%282009%29, accessed 03 September 2012

United Nations Security Council Resolution 1920 (2010), www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1960%282010%29, accessed 03 September 2012

de Waal, Alex (2006) , 'I will not sign', *London Review of Books*, Vol.28, No.23, www.lrb.co.uk/v28/n23/alex-de-waal/i-will-not-sign, En son erişim tarihi: 18 Eylül 2012

Wilson, Robin, *The Northern Ireland experience of conflict and agreement: A model for export?* (Manchester: Manchester University Press)

Yildiz, Kerim and Breau, Susan (2010), *The Kurdish Conflict: International Humanitarian Law and Post-Conflict Mechanisms* (Abingdon: Routledge)

Žene Ženama, 'About Us', <http://www.zenezenama.org/zene/>, En son erişim tarihi: 20 Eylül 2012

Ek:

DPI Yönetim Kurulu ve Uzmanlar Konseyi Üyeleri

Kerim Yıldız (Direktör)

Uluslararası insan hakları hukuku ve azınlık hakları alanında uzmandır. Uluslararası insan hakları mekanizmaları ve uluslararası insancıl hukuk üzerine çok sayıda yazılı yapıtı mevcuttur. Çalışmaları sebebiyle bir dizi ödüle layık görülen Yıldız, 1996 yılında İnsan Hakları İçin Avukatlar Komitesi tarafından insan hakları ve hukukun üstünlüğünü koruma alanında yaptığı çalışmalar sebebiyle verilen ödülün yanısıra, 2005 yılında Sigrid Rausing Vakfı tarafından Yerli toplumlar ve Azınlık Hakları alanında yaptığı çalışmalar için ödüllendirilmiş, 2011 yılında da Gruber Adalet ödülüne layık görülmüştür.

DPI Yönetim Kurulu

Nick Stewart QC (Yönetim Kurulu Başkanı)

Avukat ve Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi (Chancery and Queen's Bench Birimi) İkinci Hakimidir. Geçmişte İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi Başkanlığı (Bar Human Rights Committee of England and Wales) ve Uluslararası Avukatlar Birliği (Union Internationale des Avocats) başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Prof. Penny Green (Genel Sekreter)

İngilterede kurulu King's College isimli üniversitenin Hukuk Fakültesinin Araştırma ve Doktora Programlarının Başkanlığını yapmaktadır. Aynı zamanda King's College öncülüğünde Harward Humanitarian Initiative ve the University of Hull ile

ortaklaşa kurulan Uluslararası Devlet Suçları İnisyatifinde (ISCI) Başkanlığını yürütmektedir.

Priscilla Hayner

Geçiş Dönemi Adaleti için Uluslararası Merkez (International Center for Transnational Justice) isimli kurumun kurucularından olan Priscilla Hayner, Hakikat Komisyonları, Geçiş Dönemi Adaleti İnsiyatifleri ve Mekanizmaları konusunda dünyanın önde gelen uzman ve yazarlarından biridir. Ford Vakfı, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve daha pek çok kuruluşa danışmanlık yapmaktadır.

Arild Humlen

Avukat ve aynı zamanda Norveç Barosu Hukuk Komitesi direktörüdür. Uluslararası medeni hukuk ve insan hakları gibi yargı alanları üzerine çok sayıda yazısı yayınlanmıştır. Norveç'te ki bir dizi üniveritenin hukuk fakültelerinde dersler vermiştir. Oslo Barosunun Sığınma ve Göçmenlik Hukuku Dava Çalışma Grubu Başkanı olarak yaptığı çalışmalardan dolayı Oslo Barosu Onur Ödülüne layık görülmüştür.

Jacki Muirhead

Cleveland Hukuk Firmasının İş Direktörüdür. Daha önce Counsel's Chambers Limited isimli avukatlık odasında şef katip ve Avukatlar Fakültesinde (Faculty of Advocates) Pazarlama Müdürü olarak çalışmıştır. Geçmişte Batı Galler Barosunda da çalışmıştır.

Prof. David Petrasek

Geçmişte Uluslararası Af Örgütü Eski Genel Sekreterine başdanışmanlık yapan Prof. David Petrasek, Kanada'da kurulu bulunan Ottawa Üniversitesi'nde Uluslararası Siyasal İlişkiler alanında Profesör olarak görev yapmaktadır. Uzun yıllar boyunca İnsan Hakları, İnsani Hukuk ve Uyuşmazlıkların Çözümü konularında çalışmalar yürüten Prof. Petrasek aynı zamanda bu çalışma alanları üzerine önde gelen bir uzman ve yazardır. 1990-96 yılları arasında Uluslararası Af Örgütü, 1997-98 yılları arasında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1998-2002 yılları arasında İnsan Hakları Politikası üzerine Uluslararası Konsey ve 2003-2007 yılları arasında da İnsani Diyalog Merkezinde Politika Bölümü direktörü olarak çalışmıştır.

Antonia Potter Prentice

İnsani durum, kalkınma, barış yapma ve barış inşaatı gibi konular uzmanlık alanlarıdır. Kadın, barış ve güvenlik konularının yanısıra stratejik konularda başta Centre for Humanitarian Dialogue (İnsani Diyalog için Merkez), Avrupa Barışın İnşaatı İrtibat Bürosu (European Peacebuilding Liaison Office), Kadın Barışyapıcılar Küresel Ağı (Global Network of Women Peacemakers), MediatEU ve Uluslararası Federasyon (Terre des Hommes) gibi kurumlara konsültasyon hizmeti vermektedir.

DPI Uzmanlar Konseyi Üyeleri

Prof. Christine Bell

Temel uzmanlık alanları Geçiş Dönemi Adaleti, Barış Müzakereleri, Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları olan Kuzey İrlanda'lı hukuk uzmanı Prof. Bell, aynı zamanda bu konularda diplomat, arabulucu ve hukukçulara eğitim vermektedir.

Cengiz Çandar

Kıdemli bir gazeteci ve köşe yazarı olan Çandar özellikle Kürt Sorunu üzerinde uzmanlaşmıştır. Bir dönem savaş muhabirliğide yapmış olan Çandar, Türkiye eski Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'a özel danışmanlık da yapmıştır.

Yılmaz Ensaroğlu

Halen Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)'da, Hukuk ve İnsan Hakları Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. İnsan Hakları Ortak Platformunun Yönetim Kurulu Üyeliğinin yanısıra, İnsan Hakları Gündemi Derneği ve İnsan Hakları Araştırmaları Derneğinin üyesidir. İnsan Hakları İçin Diyalog Dergisinde Genel Yayın Yönetmenliğini yapmaktadır.

Prof. Mervyn Frost

Halen Londra'da kurulu bulunan King College'in Savaş Çalışmaları bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Evvelce Durban'da kurulu bulunan Natal Üniversitesinin Siyaset Bölümünün başkanlığını yapmıştır. Geçmişte Güney Afrika Siyaset Çalışmaları Enstitüsü Balkanlığı görevinde bulunan Profesör Frost, İnsan Hakları ve Uluslararası İlişkiler, İnsani Müdahale, Dünya Siyasetinde Adalet, Küresel Yönetimin

Demokratikleştirilmesi, Yeni Savaşlar Döneminde Adil Savaş Geleneği ve Küreselleşen Dünyada Etik gibi konularda uzman bir isimdir.

Dr. Edel Hughes

East London Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk alanında uzman olmakla birlikte özellikle İrlanda'da kişisel özgürlükler, Terörle Mücadele Kanunu/Olağanüstü Hal Kanunu, Uluslararası Ceza Hukuku ve Türkiye'de İnsan Hakları ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş süreci konularıyla ilgilenmektedir. Uluslararası Af Örgütünde araştırmacı olarak çalışmış ve Değişim için İnsan Hakları'nın kurucuları arasında yer almıştır.

Dr Salomón Lerner Febres

Peru Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu eski başkanıdır. Peru Katolik Üniversitesi (Pontifical Catholic University of Peru) Demokrasi ve İnsan Hakları Merkezi Başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Martin Griffiths

Birleşmiş Milletler eski genel Sekreteri Kofi Annan'a Suriye konusunda baş danışmanlık yapan Martin Griffiths, İnsani Diyalog Merkezi (Centre for Humanitarian Dialogue) isimli kurumun kurucu başkanıdır. İngilterenin diplomasi servisine verdiği hizmetlerin yanısıra sivil toplum kuruluşlarında faaliyet yürütmüştür. Bir dönem Action Aid isimli sivil toplum kuruluşunun başkanlığında yapmıştır. Birleşmiş Milletlerin Cenevre Ofisinde İnsani Faaliyetler Bölümünde yönetici, Yine BM'nin New York ofisinde Acil Yardım Koordinatörü

yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerinin yanısıra BM için Büyük Göller (Great Lakes) bölgesinde İnsani Yardım Koordinatörü, Balkanlarda BM Bölgesel Koordinatörü ve BM Genel Sekreteri Asistanlığı görevlerinde de bulunmuştur.

Prof. Ram Manikkalingam

Amsterdam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde misafir Profesör statüsünde görev yapmaktadır. Sri Lanka devlet başkanına barış süreci için en üst düzey danışmanlık yapmıştır. Uzmanlık alanları arasında Çatışma, Çok kültürlülük, Demokrasi gibi konular bulunan Prof. Ram Manikkalingam, Laksham Kadirgamar Stratejik Çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesidir.

Bejan Matur

Türkiye'nin önde gelen şair ve yazarlarından biridir.2012 yılının başına kadar Zaman gazetesinde yazdığı düzenli köşe yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, gündelik siyaset, azınlık sorunları, cezaevi yazıları ve kadın sorunu gibi konuları işlemiştir. Yapıtları 17 değişik dile çevrilen Matur çok sayıda edebiyat ödülü sahibidir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı Kurucu Başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Jonathan Powell

Britanyalı eski bir diplomat olan Jonathan Powell, Birleşik Krallık Eski Başbakanı Tony Blair döneminde 1997- 2007 yılları arasında Başbakanlık Personel Daire Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1998 yılında imzalanan Hayırlı Cuma anlaşmasına kadar süren barış görüşmelerinde Birleşik Krallık adına başmüzakereci olarak görev almıştır. Halihazırda Birleşik Krallıkta kurulu bulunan Inter Mediate isimli, devletten

bağımsız arabulucuk kurumunun İcra Kurulu Başkanlığını yapmaktadır.

Sir Kieran Prendergast

İngiltere Dışişleri Bakanlığı bünyesinde aralarında Kıbrıs, Türkiye, İsrail, Hollanda, Kenya gibi ülkeler ve ABD'nin New York şehrinin olduğu alanlarda diplomat olarak çalışmıştır. İngiltere'nin Dışişleri ve Milletler Topluluğu Bürosuna (Foreign and Commonwealth Office) başkanlık etmiş, Güney Afrikadaki Apartheid rejimi ve Namibya konuları ile ilgilenmiştir. BM Genel Sekreterliği altında kurulu bulunan Siyasi İşler Bölümüne Barış ve Güvenlik konularında siyasi danışmanlık yapmıştır. BM Genel Sekreterinin Barış ve Güvenlik konulu Yönetim Kurulu toplantılarının düzenleyiciliğini yapmış, Afganistan, Burundi, Kıbrıs, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timor gibi bölgelerdeki barış çalışmalarına dahil olmuştur.

Rajesh Rai

1993 yılında İngiltere ve Galler Barosuna kaydolmuştur. İnsan hakları Hukuku, Göçmenlik ve Sığınma hakkı hukuku ile kamu hukuku temel uzmanlık alanlarıdır. Çevre ve çeşitli insani sorunlar üzerine hem Birleşik Krallık hemde dünyanın pekçok yerinde Sivil toplum kuruluşları ve şirketlerle yaptığı çalışmalar aracılığıyla önemli tecrübeler kazanmıştır. HIC isimli Kamerun'da kurulu bulunan Sivil Toplum örgütü ile Uganda'da kurulu Human Energy isimli şirketin kurucusudur. Bir dönem The Joint Council for the Welfare of Immigrants – JCWI – (Göçmenlerin Refahı için Ortak Konsey) isimli kurumun direktörlüğünü yapmıştır. Başta İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu adına olmak üzere uluslararası alanda özellikle Avrupa, Asya, Afrika, ABD ve

Hindistan'da çok çeşitli hukuki konular üzerine seminer ve dersler vermiştir.

Prof. Naomi Roht-Arriaza

Amerika Birleşik Devletlerinde kurulu bulunan Berkeley Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Geçiş Dönemi Adaleti, İnsan Hakları İhlalleri, Uluslararası Ceza Hukuku ve Küresel Çevre Sorunları gibi konular uzmanlık alanına girmektedir.

Prof. Dr. Mithat Sancar

Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Profesörü olarak görev yapan Prof. Sancar'ın temel uzmanlık alanları arasında Anayasal Vatandaşlık ve Geçiş Dönemi Adaleti yer almaktadır. Uzmanlık alanlarında çok sayıda yazılı eseri bulunan Prof. Sancar ayrıca günlük yayınlanan Taraf gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır.

Democratic
Progress
Institute

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom

+44 (0)203 206 9939

info@democraticprogress.org

www.democraticprogress.org